

Arvoisa vastaanottaja

TOIMENPITEITÄ VARTEN METSÄLAPPALAISEN/-SAAMELAISEN ALKUPERÄISKANSAN ASIOISSA

KEITÄ ME OLEMME

Olemme Metsälappalaisia / metsäsaamelaisia, jotka asuivat useassa siidassa; Inari, Kittilä, Sodankylä, Sompio, Keminkylä, Kuolajärvi, Kitkajärvi, Maanselkä (Peltojärvi vuoteen 1642, jolloin se siirrettiin Tornion Lappiin).

Tässä yhteydessä käytämme yleisesti **metsälappalainen / -saamelainen** -sanaa merkityksessä, jolla tarkoitamme kaikkia henkilöitä ja heidän ylenevässä ja alenevassa polvessa olevia jälkeläisiä, jotka kokevat olevansa saamelaisia, eivätkä ole saaneet heille kuuluvaa alkuperäiskansastatusta ja ovat joutuneet kokemaan pakotteita liittyen saamelaisuuteensa / lappalaisuuteensa ja **jotka asuvat liitteenä olevan Lapinkylät -kartan alueella (lisäksi Jouni Kitin liite “ Termi lappalainen ja saamelainen historian tutkimuksessa!”)**

Pohjois-Ruotsin alueella asuvat skogs-, jakt- och fiskesamerna /-lapparna ovat samankaltaisessa tilanteessa Suomen metsäsaamelaisten / -lappalaisten kanssa. Molemmat ovat statuksettomia saamelaisia / lappalaisia. Ruotsin totuus- ja sovintokomissio tulee selvittämään metsä- pyynti- ja kalastaja saamelaisten asemaa ja oikeuksia.

Lapin alkuperäiskansakysymys on jokaisella säikeellään kiinni eilisessä, kuten Tanja Joonan väitöskirjassaan esittää. Polveutuminen on oleellinen osa alkuperäisyyden näyttöä. Historiasta löytyy vastaus, keitä me olemme tänä päivänä.

Ruotsin saamelainen Elsa Laula sanoi jo vuonna 1917: ”Saamelaiset ovat yksi kansa. Kaikki saamelaiset ovat yhdenvertaisia keskenään.” Hän edellytti jo tuolloin saamelaisten välille sovintoa.

TAVOITTEEMME

Tavoittemme on, että perus- ja ihmisoikeudet sekä KP sopimuksen oikeudet tulee turvata kaikille metsälappalaisille / -saamelaisille.

Haemme oikeutta ja tunnustusta olla metsälappalainen / metsäsaamelainen ja harjoittaa vapaasti omaa kulttuuriamme. **Olemme Suomen alkuperäiskansaa ja Suomen lappalaisia / saamelaisia.** Haemme Suomen valtiolta ja kansainvälisiltä yhteisöiltä **alkuperäiskansa -statusta**, joka meille kuuluu maamme alkuperäisimpänä väestönä.

METSÄLAPPALAISTEN JA METSÄSAAMELAISTEN NYKYTILANNE JA ONGELMAT

“Metsälappalaisuuden tukeminen ja tunnustaminen selkiyttäisi heidän kulttuuriaan ja etnisiteettiä ihmisten mielissä, tuoden omalla tavallaan jonkinlaisen ratkaisun jo vuosikymmeniä vaivanneeseen “saamelaiskysymykseen”.

Kuitenkin suurin osa tästä vanhimmasta alkuperäiskansasta on menettänyt kielensä Ruotsinvallan aikana ja alaisuudessa ja Suomen kansallisvaltion rakentamisen alkuajoista lähtien, kun virkamiehet ja kirkon papisto 1600-1800-luvuilla kitkivät väkivalloin kurittamalla pakanuutta, mm. tuhoamalla Noitarumpuja ja kieltämällä puhumasta ”koirien kieltä” ja ”pirun kieltä”.

Kieli kuoli vähitellen, mutta varmasti kirkon/virkamiesten ankarassa otteessa ja kansaan istutettiin syvä häpeä omaa identiteettiä kohtaan. Kieltä on kuitenkin puhuttu Suomessa perimätiedon mukaan pitkään salakielenä perheiden sisällä. Saijalainen Ales Miulus on puhunut saamen kieltä vielä 1950-luvulla ja kuoskulainen Meri-Matin ukki puhui keminsaamea ja hänen lapsenlapsensa Matti Merivirta (kuollut noin kolme vuotta sitten) itsekin osasi isovanhempiensa kieltä.

Irvokasta on, että valtio pakotti metsäsaamelaiset hävittämään omaa kulttuuriaan! Kielen tuhoamisen kautta pyrittiin hävittämään myös syvempi saamelainen kulttuuri. Kaikki ei ole vieläkään hävinnyt. Poronsarvia ilmestyy tämän tästä vielä tänäkin päivänä ikimuistoisille metsäsaamelaisten Seita-paikoille. Tämä on myös kiistaton osoitus juuri metsäsaamelaiskulttuurin syvemmästä henkisestä olemassaolon tarkoituksesta nykypäivässä. (Ft Heli Saarisen tekstiä mukaillen).

Metsäsaamelaisuus muistuttaa Kanadan alueen Métis-kansan tilannetta, kuitenkin ilman mitään yleisesti hyväksyttyä tunnustusta saatikka juridisia alkuperäiskansan oikeuksia.“ (Viittaus, Metsälappalainen kulttuuri ja sen edistäminen, Valtioneuvoston selvitys- ja tutkimustoiminnan julkaisusarja 2019:43)

Huomioitavaa on, että Kanadan korkein oikeus päätti 28.4.2016 yksimielisesti, että Kanadan statuksettomat intiaanit ja Métis-kansaan kuuluvat ihmiset pitää nyt lukea intiaaneiksi.

Metsälappalaiseen / metsäsaamelaiseen kansanosaan kohdistuu suoraa ja epäsuoraa diskriminointia. Totuus- ja sovintokomission työ olisi merkittävä avaus kaikkien saamelaisten menneisyyden tapahtumien

avaamiseksi ja selvittämiseksi, jos totuus haluttaisiin nostaa esille. Se olisi parhaimmillaan mitätöityjen ihmisarvojen etenkin metsäsaamelaisen / lappalaisen kansan oikeuksien ja loukkausten nostamista esille. Totuus on ainut keino rakentaa tulevaisuuden yhteiskuntaa kestäväälle pohjalle. Näin luotaisiin pohja pysyväälle sovinnolle.

Saamelaiskäräjät eivät ole hyväksyneet montakaan metsälappalaista / metsäsaamelaista vaaliluetteloon. Saamelaiskäräjät valtion siunauksella estävät metsälappalaisten / metsäsaamelaisten osallistumisen totuus- ja sovintokomission työhön. On suuri vääryys, että metsälappalaiset / metsäsaamelaiset eivät tule kuulluksi eikä heidän kokemiaan vääryyksiä vieläkään tunnusteta, tutkita eikä niille haeta sovintoa.

Vain **totuus ja totuuden uskottavuus** voi olla perustana totuus- ja sovintokomission työssä. **Suomen totuus- ja sovintokomissio selvittää osatotuutta saamelaiskysymyksessä, kun se jättää alkuperäisimmän saamelaisväestön ulkopuolelle. Ilman totuutta ei ole sovintoa!**

Saamelaiskäräjälain uudistukseen liittyvässä komitean mietinnössä uudeksi saamelaiskäräjälaki -ehdotukseksi komitean jäsen Juha Joona jättää eriävän mielipiteen. Annamme täyden tukemme niille asioille, jotka Joona on nostanut lausunnossaan esille.

Onko Suomen valtion tarkoitus ratifioida ILO 169 -sopimus selvittämättä saamen kielten asemaa, maa- ja vesioikeuksia sekä ottamatta huomioon metsälappalaisia / metsäsaameaisia ja heidän oikeuksiaan? Ellei saamelaisuuteen liittyviä ongelmia ratkaista ajoissa, tilanne voi kärjistyä vakavaksi konfliktiksi.

Metsälappalaisille / metsäsaamelaisille kuuluu myös virallinen alkuperäiskansa -status, tasavertainen asema ja mahdollisuus saada suojaa ja oikeuksia alkuperäisistä alkuperäisimpänä kansana. Vasta sitten, kun saamelaiskysymykseen liittyvät ristiriidat on käsitelty ja ratkaistu, Suomen valtio voi ratifioida YK:n alkuperäis- ja heimokansoja koskevan Ilo -169 sopimuksen.

Ratkaisematta on kysymys, keitä saamelaiset oikeasti ovat ja mikä heidän asemansa ja merkitys on Suomessa. Me metsälappalaiset ja metsäsaamelaiset tunnistamme ja pidämme itseämme alkuperäisenä saamelaisena kansana. Saamelaisten yhtenäisyys on rikkoutunut jo alkuperäiskansa -statuksen haun valmistelussa. Tuolloin jätettiin asiaa tutkineiden kuin myös nomadi -saamelaisten toimesta metsäsaamelaiset / metsälappalaiset prosessin ulkopuolelle. Kysymys totuudesta, alkuperäisistä saamelaisista Suomessa, siis metsäsaamelaisten / metsälappalaisten asemasta, on nostettava uudelleen arvioitavaksi ennen kuin olemme liian syvällä konfliktissa.

Saamelaiskäräjät nykyisellään ei edusta Suomessa kaikkia saamelaisia. Sen toiminta on pienen piirin harjoittamaa toimintaa, joka syrjii maan vanhinta alkuperäistä saamelaisryhmää, liitteenä olevan kartan alueella asuvia metsälappalaisia / metsäsaamelaisia.

Joidenkin saamelaiskäräjä -rekisterissä olevien koventuneet vaatimukset ovat kohdistuneet saamelaisten kotiseutualueella sijaitseviin maa- ja vesiomaisuuteen, joka on ollut jo useamman vuosisadan ajan metsälappalaisten / metsäsaamelaisten omaisuutta ja joista todisteena ovat verotustiedot ja suomalainen oikeuskäytäntö. Vaatimukset ovat uhka omaisuuden suojalle.

Kaikissa liitteenä olevissa dokumenteissa nousee esille pitkään jatkuneen syrjinnän tuottama kokonaisen kansanryhmän traumatisoituminen. Statuksettomien metsälappalaisten / metsäsaamelaisten hylkääminen tähän päivään asti, on ruokkinut käsittämätöntä ja mittaamattoman laajaa traumaa; Näitä ovat muun muassa maa- ja vesioikeudelliset kysymykset, kuten maan hallintaan ja käyttöön liittyvät uhkat, kaivos-, vesi- ja erilaisten metsäteollisuuden hankkeiden uhkat kuin myös vuosisatoja kestävä henkinen ja fyysinen, kulttuurillinen ja kansallinen ihmisarvon alistaminen, hyväksikäyttö, vieroksunta ja hylkääminen (annetaan toivo muutoksesta jota sittemmin ei toteuteta). Näistä on koitunut häpeää, mielenterveysongelmia ja trauman kätkentää. Seurauksena on ylisukupolvisten traumojen ja vaikenemisen kulttuuri, jossa kokonaiset perhekunnat ovat joutuneet kieltämään itseltään saamelaisuuden kantaen häpeää sisällään.

On loukkaavaa ja traumaattista, että Suomen valtio silloin tällöin luo toivoa (viittaus esim. hallitusohjelmaan), pitääkseen näin vanhimman alkuperäiskansansa hiljaisena. Tämä toivon luominen ilman asioiden toteuttamista syventää trauman kokemusta. Suomen on kokonaisvaltaisesti selvitettävä ja sovitettava ylisukupolviset traumat, jotta trauman seuraukset, vaikeat tunnetilat muun muassa masennus ja häpeä sekä eristäytyminen saadaan korjattua. Ihmisoikeudet kuuluvat kaikille. Tilanne Suomessa on vakava.

Vaadimme selvitystä, miksi Suomen valtio sallii metsälappalaisten / -saamelaisten syrjinnän ja ihmisoikeuksien loukkaamisen. Vaadimme toimenpiteitä syrjinnän lopettamiseksi. Valtion viranomaiset ja saamelaiskäräjät syrjivät metsälappalaisten / metsäsaamelaisten kansanryhmää, jättämällä heidät ulkopuolelle keskeisistä heitä koskevista asioista ja mahdollisuudesta vaikuttaa omassa asiassa. Suomen valtio ja saamelaiskäräjät ovat vastuussa kansainvälisten sopimuksien vastaisesta toiminnastaan, joka kohdistuu metsälappalaisuuteen / saamelaisuuteen ja heidän oikeuksiinsa (muun muassa Ihmisoikeussopimus, ILO-sopimus, Kaikkinaisen rotusyrjinnän poistamista koskeva kansainvälinen yleissopimus (CERD 1965) ja KP-sopimus).

Vaadimme selvitystä kokemaamme syrjintään, sulauttamispolitiikkaan ja ihmisoikeuksien loukkauksiin. Vaadimme oikeutta harjoittaa omaa kulttuuriamme ja perinteisiä elinkeinojamme, joiden ytimessä on yhteys maahan ja veteen tasavertaisesti alkuperäiskansana.

ALLEKIRJOITUKSET

Seuraavat henkilöt ovat allekirjoittaneet tämän kirjelmän

Hilla Vaarala
Tytti Sarivaara
Merja Mattila
Lea Sopanen
Mauri Eira
Ritva Hannunniemi
Tero Kokko
Jukka Säntti
Timo Helaniva
Eila Ylilokka
Sami Tiensuu
Marjut Tiensuu
Sonja Keränen
Harri Siitonen
Jouni Kitti
Miia-Mari Tenhola
Ulla Paakki
Armi Haapamäki
Rami Niemelä
Päivi Sulasalmi
Viljo-Yli-Yrjänäinen
Juha Toivola
Heli Saarinen

Seuraavat yhteisöt ovat allekirjoittaneet tämän kirjelmän

Metsä-, Kalastaja- ja Tunturisaamelaiset ry / Vuovde-, Guolásteaddji- ja
Duottarsámit rs

Kuivasalmen Lapinkyläyhdistys ry

Porkosen Perinneseura ry

Tämä saatekirje sisältää liitteenä seuraavat dokumentit

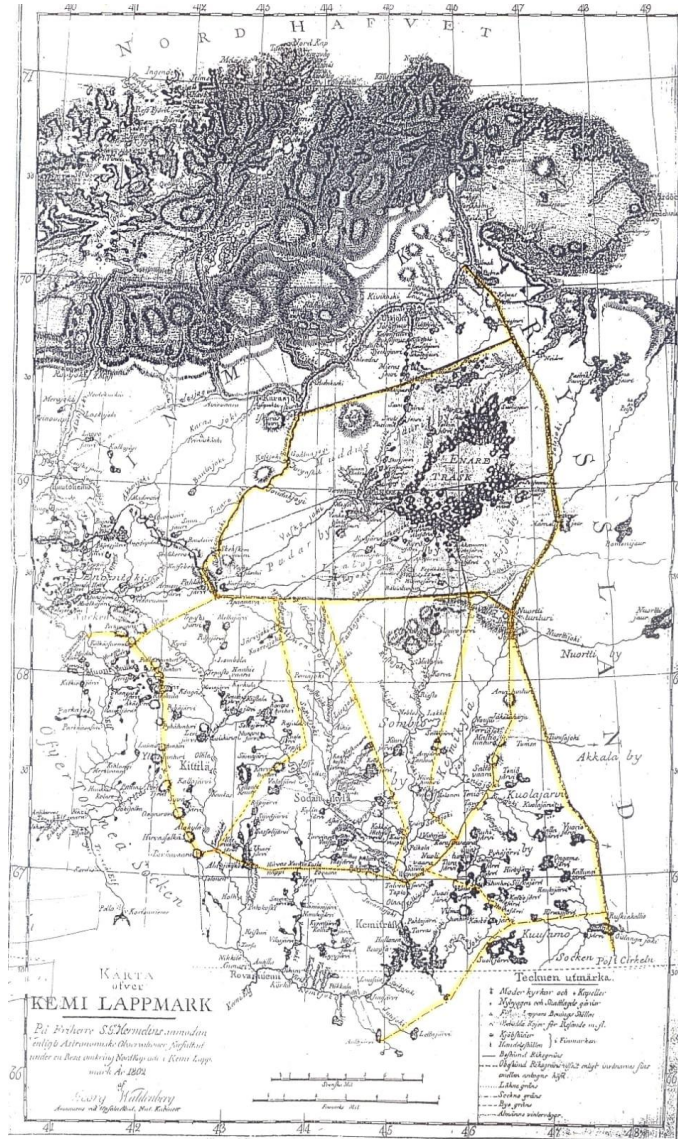
- Totuus- ja sovintokomissio; Mauri Eira
- ILO sopimuksen ratifiointista; Jouni Kitti
- Suomen alueen vanhimpien alkuperäisten saamelaisten hätähuuto; Hilla Vaarala
- Kirje 27.4.2021 oikeusministeri Anna-Maja Henrikssonille; Ritva Hannuniemi- Pulska ja Heli Saarinen
- Jouni Kitin Termi lappalainen ja saamelainen historian tutkimuksessa!

LIITE

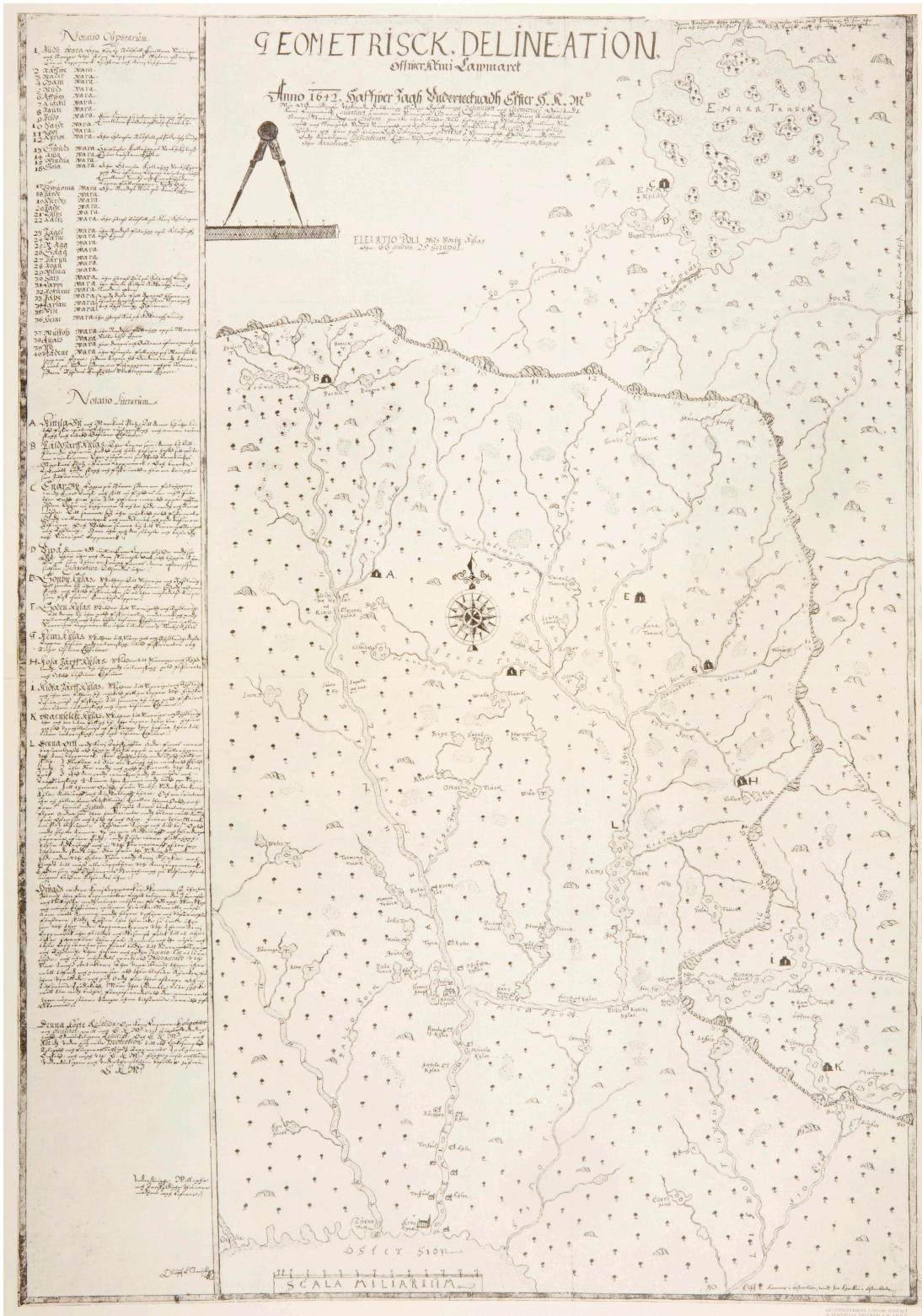
Karttaliite 1 Suomen lapinkylistä, metsälappalaisten ja metsäsaamelaisten asuinpaikoista

Karttaliite 2 Suomen lapinkylistä, metsälappalaisten ja metsäsaamelaisten asuinpaikoista

Karttaliite 3 Suomen lapinkylistä, metsälappalaisten ja metsäsaamelaisten asuinpaikoista

Karttaliite 4 Suomen lapinkylistä, metsälappalaisten ja metsäsaamelaisten asuinpaikoista

Hyvät totuus ja sovintokomission toimijat hyvät seminaarin järjestäjät!

Kiitos oikein hienosta ja tiedottavasta seminaarista!

Minun yli 50 vuoden suuri kiinnostus ja lukeminen saamelaisesta historiasta, sekä omat perinteiset yhteydet Johan Turin kautta hänen läheisenä sukulaisena on ”velvoittanut” minut lähestymään Totuus ja Sovintokomission toimintaa ja sen eri prosesseja sekä sen tulevia, mahdollisia vaikutuksia. Olen yrittänyt taustalla tukea Ruotsin saamelaisyhteisöä ja olen siellä myös mukana saamelaiskäräjien vaaliluettelossa. Yritän parhaani mukaan tehdä tätä työtä ja koska olen monikielinen, niin yritän hyvittää yhteyksiä saamelaisen totuuden ja sovinnon hyväksi Ruotsin ja Suomen välillä. Toimintani on täysin ideaalinen.

Totuuden uskottavuus

Totuus ja sovinto komission laatimisen aikana on herännyt epäilyä sille, miten totuutta ja sovintoa katsellaan ja tullaan vastaisuudessakin katsomaan, niin kuin saamelaiskäräjien puheenjohtaja Juuso mainitsi seminaarissa. Samoin ovat pitkänaikaiset, vuosisatojen aikana valtioilta luvatut vaikutteet viedä saamenkansan etuja positiiviseen suuntaan usein kuitenkin pysähtyneet lupaukseen ja saamelaisväestö on vain pudotettu askelta alemmas toivossaan, että joskus saada oman yhteiskuntansa ihmisoikeudelliset ehdot pääväestöjen tasolle. Tähän on myös negatiivisesti vaikuttanut se, että saamelaisilta on puuttunut edustus ja luku/kirjoitustaito. Tämän suuntainen tulos tuli esille myös Kanadan totuus ja sovintokomission toiminnan jälkitapahtumien yhteydessä, niin kuin prof. Rauna Kuokkanen luennoi.

Totuuden täyteläisyys

Jos totuus ja sovinto tosiaankin on 100%nen päämäärä, niin kun ymmärsin seminaarin hengestä, niin pistää kuitenkin heti silmään tuo metsä ja pyyntikansojen edustajien puuttuminen myös tässä seminaarissa. Tämä johtuu siitä, että koska metsä ja pyyntikansan edustajia ei suurimmilta osin hyväksytä Suomen saamelaiskäräjien vaaliluetteloon, niin heiltä myös tänään puuttuu demokraattinen edustus, ja heidän ”ääni”, mielipiteet ja lausunnot eivät koskaan pääse esimerkiksi totuus ja sovinto komission eteen. Useimmat heistä joutuvat toimimaan yksityisinä, oman identtiteettinsä edustajina. Tämän näkyy hyvin heikentävänä kohtana komission mahdollisuuksille toimia totuuden ja sovinnon edistämiseen ja onnistumiseen.

”Saamen kansa on yksi kansa”

Niin kuin Elsa Laula jo 1917-1918 Trondheimissa ja Östersundissa saamelaisten ensimmäisissä yhteisissä kokouksissa sanoi saamelaisista, että ”Saamen kansa on yksi kansa”, mitä sanontaa myös tiede tukee, lisäämällä siihen saamelaisen kulttuurin, uskonnon ja elannon monimuotoisen luonnon ja kielten erot. Tämän täytyy olla lähtökohtana totuus ja sovintokomissiolle, jota alkuperäiskansan itseidentifikaatio ILO säännöksen mukaan myös tukee.

Nykyvertauksia

Aikaisempaan voi myös lisätä nykyaikaisia vertauksia ihmisen identiteetin ominaisuuksista, jotka eivät esimerkiksi kielen heikkenemisen tai elannon muuttumisen vuoksi katoa, vaan jäävät henkilön sisäiseksi traumaksi ja ilmenee aina ”vaikenemisena” siksi, että virallinen kuuluvaisuus hukkuu pääväestön ”ylivoimaiseen hurinaan”. Tästä esimerkkinä eri valtioiden hajoamiset 1900 luvun lopussa ja Syyrian tilanne 2000 luvun alussa joissa ”eristettyjen” kieli heikkene pian, mutta ei sisäinen omatietoisuus tai oma identtiteettinsä. Tällä perusteella on myös sopiva epäillä, että jos jokin erottaisi metsä- ja pyyntisaamelaiset yleisestä saamelaiskäsityksestä, jää heille kuitenkin se henkilökohtainen itsetunnustuksen, sisäinen voima, jota mikään ei voi viedä.

Metsäsaamelainen näkökanta

Vaikka en itse henkilökohtaisesti ole Suomen Lapin maa- ja vesi asiakysymyksiin kosketuksessa, koska asun Ruotsissa, niin tiedän kuitenkin Suomen puolella tästä asiasta olevan erimielisyyksiä juuri näistä oikeuksista jotka pitäisi, äänioikeuden ja kielimääritelmän lisäksi selvittää. Myös vanhojen Lapin veromaiden ja uusien Lapinkylien oikeuksien selvitys Ruotsissa on syytä nostaa totuus ja sovintokomission pöydälle ja samoin myös Suomessa. Tässä tapauksessa voisi nimetä Ruotsin Lapinkylien, metsä ja pyyntisaamelaisia poissulkeva asenne ja Suomessa Lapinkylien, Kitkan, Maanselän, Kuolajärven, Kemin (Kimin)kylän, Sodankylän Sompion ja Kittilän aikainen ”kadottaminen”. Kemin Lapinkylän alueella olleet lapinkylät on marginalisoitu saamelaisasian käsittelyn ulkopuolelle myös jo aikaisemmin kolonialismin toimituksien johdosta.

Kalmarin plakaatti

Saamelaishistorian tohtori *Gudrun Norstedt* on tutkinut vuoden 1673 vuoden ”Lapinplakaatin” edellyttävää työtä, jossa on useita kohtia jotka herättävät epäilyä niiden lakiluontoisista toimista alkuperäiskansan ihmisoikeuksista niin, kuin niitä katsotaan tämän päivän lakitulkinnoissa. Työssä esitetään vuonna 1671 tehty ”inventointi” siitä kuka Lapin veromaat omisti ja miten niitä käytettiin sekä miten valta omavaltaisesti siirtyi Ruotsin kuningaskunnan (valtion) ja kirkon täyteen hallintaan. Mukana tutkimuksessa on alkuperäiskarttojen kopiot. Tällöin kuului Suomen alue Ruotsille, jonka takia saamelaisoikeuden käsittely vaatii tarkastelua joustavalla lakien tulkinnoilla ja rajojen yli.

Oikeustiedettä

Norstedtin tohtorin väitös ”A land of one’s own” 2018 Ruotsin puolella ja *Juha Joonan* ”Ikimuiستoinen oikeus” 2019 Suomessa käsittelee metsäsaamelaisyhteisöä koskevia oikeustieteellisiä näkökulmia, jotka auttavat totuuden esille tuomista metsäsaamelaisen yhteisön osalta, mikä sinänsä osoittaa myös maiden yhteisselvitysten tarpeellisuuden.

Metsäsaamelainen elinvoima

Professori Bertil Marklundin tutkimus metsä- ja pyyntisaamelaisista, ”*Det milsvida folket*” vie myös totuuden etenemistä sinne päin, jossa hän näyttää ”tasoteorian” vaikutteiden osaa Saamelais-tutkinnoissa. Sivuiilla 92- 98 loppulausunnossaan hän näyttää metsä- ja pyyntisaamelaisten monitoimisuuden, joiden avulla he kävivät vilkasta kauppaa, toimivat yhteistyössä porosaamelaisten kanssa ja jopa itse vaihtelevin ajoin, varsinkin nuorten saamelaisten tekemänä, hankkivat itselleen poroja enemmässä määrin. Metsä ja pyyntisaamelaiset asuttivat Skandinavian, Kemin Lapista, Ångermanjoen tienoille, enemmistönä sisämaata ja heidän ja rannikon välissä asui maata viljelevä väki. Lännessä rajana oli tunturisaamelaisten alue.

Monitoimisuus

Metsä ja pyyntisaamelaisilla oli 1700 luvun loppuun mentäessä, elanto, oikeus, sosiaaliset ja kauppatoimet omassa hallussaan, joita pääasiassa tuki veromaiden hallussa pito. 1800 luvun alussa kasvoi ne Lapinveromaat väkiluvultaan, joissa eli nuorempia, jotka elivät porotaloudella. Lapinveromaa oli eräänlainen vakuutus, joka takasi elannon turvaamisen, jos joku toinen osa eri elannoista ei olisi onnistunut. Metsä- ja pyyntisaamelaiset olivat toimijoita ja niin kauan kuin heidän omat järjestykset saivat toimia, saattoi heidän yhteisö elää. Vuoteen 1800 ei uutisrakentajat Ruotsissa aiheuttaneet niin suuria haittoja metsä- ja pyyntisaamelaisille koska heidän oma oikeusjärjestönsä otti siitä huostaan. He pystyivät myös käsittelemään porosaamelaisten aiheuttamat uhkaukset oman oikeusjärjestyksen voimalla. Myös uutisrakentajien uhka voitiin käsitellä saman perusteen mukaan 1700 luvun loppuun asti. Metsä- ja pyynti saamelaisten kauppa Ruotsin armeijan tilaamista poronahka tuotteissa antoi myös voimakasta tuloa niille saamelaisille, jotka tekivät tuotteita poron nahkasta ja sarvista. Tämä on saanut näyttöä kauppalistoista saamelaisten ja

armeijan välillä, joista nähtiin, että sota-aikoina kasvoi nahkan ja sarven myynti ja rauhan aikoina putosi sama myynti. *Metsä- ja metsä- ja pyyntisaamelaiset menettivät nämä oikeudet 1800 luvun alussa, ja ne siirtyivät Länsiruotsin lääninhallitukselle.*

Vertaus Suomen Lapinveromaihin

Jo 1600 luvun alussa alkanut Lapinmaiden kolonisaatio nykyisen itä- keski- ja pohjoissuomen alueilla eroaa Ruotsin tapahtumista, ainakin osittain. Geddan ja Holmin kartoitus Lapin vero maista, maaherra Graanin ja ruotsin holhoojakuningattaren Hedvig Eleonoran, sekä kamarikollegion sopimana (Karl XI oli alaikäinen) oli 1673 vuoden ”Kalmarin plakaatin” valmistelutyö ja oli siten ainutlaatuinen, koska se koski vain Uumajan Lapinmaata. Muut Lapinmaat Ruotsissa sekä Suomenalueella kolonisoitiin omavaltaisesti vuoden 1673 ja 1695 vuoden plakaattien välisenä aikana ja vielä aikaisemminkin. Näiden jälkeen muutti Ruotsin kruunu näkemystään maiden suhteen 1740 luvulla, minkä *Juha Joonan* tutkimus osittaa. Nämä muutokset aiheuttivat nykyisen suomen alueella metsä- ja pyyntisaamelaisille dramaattisia muutoksia, joita ei koskaan millään tavalla ole oikaistu, palautettu tai hyvitetty. Juha Joonan kertoo sen osista, johon myös kruunun ”omistusmuoto” Helgeandsholman sopimuksen (joka myöhemmin on todettu väärennökseksi) mukaan on pitkäaikaisesti vaikuttanut negatiivisesti oikeudellisiin maanomistuskysymyksiin metsä- ja pyyntisaamelaisten osalta. Suomen totuus ja sovintokomission työhön sisältyisi selvittää näitä epäoikeuksia ja niiden korjaamisia.

Lapin plakaatit ja metsä ja pyyntisaamelainen oikeus

Sekä Kalmarin- 1673, että 1895 vuoden plakaatin välinen aika (22 vuotta) antoi mahdollisuuden omapäiseen toimintaan uutisrakentajille, jotka eri tavoin käyttivät tätä hyväkseen, ja josta metsä ja pyyntisaamelaiset tekivät valituksia, usein ilman tulosta. Näiden plakaattien välillä muuttui myös verotusmuoto, joka oli ollut: *elinkeinojen tuottoon – kalastuksen, metsästyksen, poronhoidon ym. – perustuneen verotukseen, sen sijasta piti sekä saamelaisten että uutisasukkaiden maksaa veronsa tästä lähin perusteltuna kunkin verotettavan hallinnoimaan maahan*, kirjoittaa Heli Saarinen uudessa tutkimuksessaan ”Sompion Saamelaiset”. ”Maan veroluontoisuus tai kruunuluontoisuus nousi nyt keskeiseksi”, jatkaa Heli Saarinen. Selvityksessään ”Ikimuistoinen oikeus” toteaa Juha Joonan että: *Metsä ja pyyntisaamelaisten alueella Lapinkylien maita pidettiin säännönmukaisesti Veroluontoisina, jonka nojalla henkilö tänään voitaisiin merkitä saamelaiskäräjien vaaliluetteloon, siis saamelainen maanomistus oikeustutinnan mukaan antaisi oikeuden tulla äänioikeutetuksi saamelaiskäräjille, mutta kriteerit eivät ole samat kuin ne, jotka tänään ovat voimassa.* Miten katsoo Saamelaiskäräjät ja Suomen valtio tätä veroluontoisuutta, totuus- ja sovintokomissiota edeltävässä työssään? Jos Metsä- ja pyyntisaamelais yhteisö ei tässä ole mukana, miten tulisi se vaikuttamaan totuuden ja sovinnon selvittämiseen ja sen uskottavuuteen? Miten nähdään aikaisemmin menetetty kieli totuus ja sovintokomissiolta maa -asioiden kontekstissä? Onko demokraattinen äänioikeus metsä- ja pyyntisaamelaisilta lopullisesti syrjäytetty, vaikka he tutkimusten mukaan sen omistaisivat?

Kansainvälisten säännöstelyjen läheisyys

Osittainen saamenkielen osaaminen, tai sen puuttuminen ja myös suora saamelaisidentiteetin epäily siinä muodossa, jossa henkilöt itsensä tuntevat olevan saamelaisia, tarvitsisi lähemmän ja syvemmän selvityksen ja määritelmän jonka tulkinta pitäisi nostaa sellaiseen toimitilaan, jossa kriittisesti voitaisiin katsoa, toimiiko Suomi ja Ruotsi, sekä heidän saamelaiskäräjät YKn ja ILO sopimusten edellytyksien lähellä tai niiden muodossa. Totuuden aikaansaaminen ja onnistuminen voitaisi silloin, kun toiminnassa on suuri avoimuus, mikä voitaisiin tavoittaa avaamalla metsä- ja pyyntisaamelainen läsnäolo. Suomen saamelaiskäräjät voisivat olla se edustaja, mutta se edellyttäisi täydellistä metsä- ja pyyntisaamelais edustusta. Tämä olisi myös ILO- sopimuksen sekä YKn ihmisoikeudellisen käsityksen mukaista.

Metsä- ja pyyntisaamelaiden traumoja

Suuri trauma ja epätoivoa herättävä asia on myös vuoden 1962, Nickulin keräämä luottelo siitä, ketkä ovat, tai ketkä eivät ole saamelaisia. Se on myös kielimääritelmän perustana jarruttava totuudelle. Tiedän tämän konkreettisesti omalta kohdaltani ja minun vanhempien sekä heidän sisarusten kohdalta, että heitä ei koskaan haastateltu vuonna 1962. Useimmat heistä puhui saamenkieltä lapsesta asti, mutta myös suomea koulussa oppineena ja tiedän myös varmasti että he aina näkivät itsensä saamelaisina. Äitini mummi, oli Johan Turin serkku ja hän miehensä kanssa oli toiminut saamelaisten edustajana näyttelyissä. Hän puhui vain saamenkieltä.

Luku ja kirjoitus taito puuttui – kielen hävittäminen

Toinen traumaattinen tietoisuus on ollut ja on metsä ja pyyntisaamelaisille se, että heidän oman identiteetin tuntemus ja ehdot heikennettiin tai hävitettiin koloniaali aikana sekä valtioiden muodostelun aikoina Suomessa, jolloin varsinkin metsä ja pyyntisaamelaiset olivat voimattomia puolustamana oikeuksiaan, luku- ja kirjoitustaidon puuttuessa. Tämä oli myös vaikutti saamenkielen heikkenemiseen ja joka katosi joiltakin. Monet heistä eivät myöskään oppineet vanhempiensa vaikutuksella saamenkieltä koulunkäynnin vaikutuksista. Minulla itselläni olisi käynyt samoin, jos minun isoisäni ei päivittäin olisi puhunut vain saamenkieltä. Kuitenkaan ei koskaan ole ”sisäinen saamelaisuus” kadonnut vaan tunne on ”uskaltamattomuus ja hiljaisuus” häpeän ja syyllisyyden kera.

Kuinka kieli heikkeni

Kun itse aloitin koulun niin meillä kotona sanottiin puhuvan ”suomea”, mutta kouluun tullessa jouduin kuitenkin opettelemaan suomea, mutta kieli ei ollutkaan sama kuin kotona. Tämä oli ymmärtämätöntä pienelle pojalle ja sen takia jäi myös jälkeen koulutöissä. Siitä tuli elämän seuraaja jonkinlaisena ”hiljaisuutena” josta ei uskaltanut puhua, sitä häpesi ja elämys oli aina traumaattinen. Tuntee itsensä sisäinen saamelaisuus on tästä huolimatta säilynyt hyvin selvänä, vaikka suomen koulun ”ryöstämä” saamenkieli ja sen ottaminen takaisin on vienyt aikaa ja on kankeaa vieläkin. Asuma-alueen eteläsaamenkieli on vaikeuttanut sitä, koska ei ole niin monta puhetovertia ja vanhempani ja heidän samanikäiset sukulaiset eivät ole enää elossa.

Momentti 22 estää poronhoidon

Kielen osaamisen lisäksi sekä eri poronhoitolakien vuoksi Ruotsissa traumana on se, että metsä ja pyyntikansaa ei hyväksytä Lapinkylien jäseneksi. Jäsenyys edellyttää, että omistaa poroja ja jos ei ole Lapinkylän jäsen, niin silloin ei ole oikeutta poronhoitoon. Koska Lapinkylän jäsenyyteen sisältyy myös metsästys ja kalastusoikeus perinteisillä saamelaisten alueilla, on myös ne kadonneet metsä ja pyyntisaamelaisilta Ruotsissa.

”Lapp ska vara Lapp” politiikka

Kirkon alkuperäinen koulutus, jossa tarkoitus oli sivistää saamelaiset ja poistaa heidän primitiivisyys seuraa samaa linjaa. Myöhemmin muuttunut koulutusjärjestys kotakouluihin, jossa kansalaisvalistuksen aikana 1800 luvun jälkipuolella alkoi ”Lapp ska vara Lapp” koulutus minkä avulla saamelaiset julistettiin koulun ja biologian vallalla ”tyhmiksi, lyhytotsaisiksi ja oppimattomiksi”. Ruotsin rotubiologinen instituutti toimi vuosina 1919 – 1959 näiden julistusten ja mittausten takana joka 1959 lopetettiin sinänsä, mutta siirrettiin osastona ”Karolinska Institut” sairaalan sisälle Tukholmaan. Tämä tieto on varmasti tuttu myös Suomessa. Nämä traumat elävät vielä tänäänkin ja niiden lisäksi myös Ruotsi/Suomi/Venäjän kirkon toiminnat, jotka kuitenkin vaativat erityisen läpikäynnin ja tarkastelun.

Sopimuksista

ILO sopimus määrittelee, samoin kuin saamelaiskäräjien 3§ mukaan ensimmäiseksi määritelmäksi sen että ”joka pitää itseään saamelaisena” on siihen oikeutettu. Toisena on kielimääritelmä jotta voisi saada äänioikeuden Suomen saamelaiskäräjien vaaliluetteloon, joka tämän päivän tulkinnan mukaan on poissulkeva ja epäoikeudenmukainen eikä ota huomioon historiallisia vaikutteita tai sille, mitä valtioiden säännöstelyt ovat aiheuttaneet. Metsä- ja pyyntisaamelaisten monitoimisuutta ja erilaisuutta, joka on heidän historiallinen tuntomerkki ja heidän alkuperäinen identiteetti, joka voisi olla yksi heidän identiteetin tai määritelmän osa.

YKn artikkelit

ILO sopimus haluaa 44llä artikkelillaan varmistaa alkuperäiskansojen oikeuden *itse valita*, kuinka suuressa osassa he haluavat pitää oman kulttuurisen ja poliittisen identiteetin. Se haluaa myös suojata alkuperäiskansoja ”ei-vapaaehtoisesta” assimilaatiosta. YK:n 32 kirjettä sisältävä määritelmä ihmisoikeudellisista kysymyksistä on hyvin selvä ja sen edellytykset yhtä selviä, joita metsä ja pyyntisaamelaisten kohdalta olisi rohkeaa ohittaa, jos puhutaan totuus ja sovintokomissiosta niin, kuin usein seminaarissa mainittiin ”onnistuneena prosessina”.

Poronhoito ja talous

Minulle on tärkeää, että poronhoito ja siihen kuuluvat seikat otetaan sekä Suomen että Ruotsin valtioilta niin vakavasti ja asiallisesti, että siinä aletaan katselemaan minkälaisia mahdollisuuksia poron hoito voisi antaa kaikille saamelaisille. Ehkä se vanha metsä- ja pyyntikansan pienimuotoinen porotalous olisi sellaista? Siinä voisi tulla asiallinen lähestyminen myös saamenkieleen ja sen käyttöön, koska kieli on suuressa läheisyydessä poronhoidon kanssa. Ne saamelaiset jotka tänään ovat ammattimaisia poronhoitajia voisivat suunnitella siihen mahdollisuuksia ja yhdessä metsä ja pyyntisaamelaisten kanssa hakea eri muotoja sille ja joissa valtiot toimisivat prosessien vetämisessä, koska luonnon antimista, vedestä ja kalastuksesta, metsästyksestä ja metsätaloudesta sekä maiden alla olevista rikkauksista on kyse, mitkä myös koskevat Skandinavian valtioiden asukkaita.

Saamenkielen koulutus - Talouskysymykset

Jos kieltä pidetään äänioikeuden määritelmänä, niin olisi tärkeää, että kielen opetus tarjottaisiin kaikille saamelaisille, jota hyvitettäisiin niin paljon ja niin kauan, että saamelaisyhteisö itse, luonnollisesti voisi sen edistää. Sen olisi tietysti koskettava kaikkia saamelaisia, myös niitä, jotka ei tänään ole poronhoidossa mukana. Sellainen vaatii kustantajia, mikä ensisijaisesti olisi valtio, mutta myös Lapin luonnonvarojen tuotto voisi olla osana sille samoin, kun Norjassa. Miksi ei Suomessa oleva kultakaivos voisi hyvittää myös siellä asuvia ihmisiä? Taloudelliset kysymykset totuus ja sovintokomission työpöydällä täytyvät jotenkin sisältyä komission työhön. Miten näkee YK tällaisen ajattelumuodon?

Sompion Saamelaiset

Heli Saarisen tutkimus ”*Sompion Saamelaiset*” kertoo juuri metsäsaamelais-yhteisöstä ja sen läheisyydestä sekä Inarin että Kolttsasaamelaisiin, jotka ovat eläneet tyypillisissä metsä ja pyyntisaamelaisten elinmuodossa ja johon myös osa Kittilän alueesta on kuulunut. Bertil Marklundin tutkimuksessaan, ”*Det milsvida folket*” että jo ammoisin ajoin on yhteistyö ollut saamelaisten tapaamisen muoto, jonka avulla ja tavalla sisäisiä ongelmia on voitu ratkaista. Tällainen olisi positiivinen jatko saamelaisten kesken ja eri yhteistyömuodot ja tapaamiset saamelaisryhmien välillä, voisivat vahvistaa ja hyvittää onnistumista totuus ja sovintokomission työlle, sekä voivat antaa kehittäviä impulsseja sekä Suomen että Ruotsin valtioille, jotka olisi pitänyt tehdä jo 200-300 vuotta sitten Tässä tilanteessa totuus ja sovinto on ensimmäinen ehto?

Statuksettomat saamelaiset

Erika K Sarivaaran 2002 tekemä väitöskirja, jossa hän käsittelee saamelaisryhmää, statuksettomat saamelaiset ja heidän oikeuksia. ”Statukseton saamelainen käsitteenä tarkoittaa sitä, että ryhmän jäsenet polveutuvat saamelaisesta suvusta, mutta heillä ei ole saamelaisstatusta – heitä ei ole merkitty saamelaiskäräjien vaaliluetteloon syystä tai toisesta.” (s.9) Tutkimuksen keskeinen tavoite on tuoda esiin aiemmin hiljaisuudessa olleiden saamenkielisten statuksettomien saamelaisten ääni ja laajentaa keskustelua saamelaisuudesta heidän tarinoidensa kautta, jota ei aiemmin ilmenny, tältä pohjalta Suomessa tehdyissä tutkimuksissa. Hän toteaa, että Suomessa saamelaisilla on rajoittunut itsemääräämisoikeus, mikä aiheuttaa epätasapainon saamelaisten ja Suomen valtion välille, minkä vaikutus aiheuttaa konfliktin ihmisten välille pohjois Suomessa, erityisesti maa-asioissa, joissa valtion vallankäyttötapa on hajottavaa ja hallitsevaa. Tämän tilanteen selvitys totuus- ja sovintokomissiolle on sekä välttämätöntä että ehtona sovintoprosessin onnistumiselle.

Totuuskomission ehdot

Totuus on totuus ja sovinto on sovinto, mikä aiheuttaa sen, että sovinto vaikeutuu tai katoaa jos totuudesta puuttuu jotain. Sovintoa pystyy kehittämään ja syventämään vasta sitten, kun kaikenpuolinen totuus laitetaan pöydälle analysoitavaksi, täydelliseen transparenttiseen käsittelyyn, jossa kaikki puolet avaavat sisäiset ”kätöksensä” kaikin puolin. Ilman mitään kompromisseja tulee totuus ja sovintokomission työ sementöityksi ja kovettuu pian. Tämän näkemyksen on oltava alunperin mukana jotta periksi antaminen neuvotteluissa ei joutuisi työpöydälle yllätyksenä. Ilman yllätystä se voisi myös johtaa tilanteen kehittymisen muotoon mittarina siitä, kuinka tilanne juuri sillä hetkellä on. Se vaatii nöyryyttä, rohkeutta ja avoinsydämisyyttä ja samoin rehellisyyttä kaikilta. Ilman näitä on vaikea saada esille totuutta ja että se johtaisi sovintoon.

Idealiteetti, laaja näkökanta ja päättäväisyys

Lopuksi, en ole mikään ”spesialisti” joka väittäisi olevan neuvonantaja kenellekään, mutta yritän, monivuotisen akateemisen koulutuksen ja pitkäaikaisien opintojen voimalla saamelaisten historiasta ja oikeuksista, viedä kehitystä saamelaisten oikeuksista eteenpäin, ja olen mielestäni päässyt vuosien aikana lähemmäs eri puolia saamelaisten historian vaiheista, tapahtumista ja niiden näkemyksistä sekä myös heidän tämän päivän tilanteesta. Tosinaan olen seurannut muitakin alkuperäkansoja ja heidän oikeuksien kehitystä ja taas palannut saamelaisten piiriin, jotta näkisin selvemmin, kuinka heidän, elanto, kulttuuri ja uskonto on kehittynyt tai lukkiutunut. Se on aina tähän asti ollut oppimielessä, mutta toivon pystyä tarjoamaan jotain opinnoistani myös toisille. Itäisen metsä- ja pyynti kansan-, sekä läntisen nomadismi-pononhoitokulttuurin välillä on eroja, jotka totuus ja sovintokomissiolle voivat olla välttämättömiä tuntea, prosessin onnistumiselle.

Lopuksi puhuu professori Lennart Lundmark

”Ruotsin valtio ei kirjoitellut sopimuksia saamelaisten kanssa. Valtio otti heidän maansa itsevaltuuden hallinnon liikkumavaran voimalla joka laillisstettiin jälkikäteen. [...] ILO sopimuksista sanoo Ruotsin hallitus, puhuttaessa ihmisoikeuksista että; ei voi hätäisesti kiirehtiä, vaikka yksi prosessi vei 20 vuotta [...] Saamelaiset Ruotsissa eivät vaadi että kaikki ei-saamelaiset karkotetaan Norrlandista, tai että Kiirunan kaivos suljetaan, vaan että he haluavat paremmat oikeudet maihinsa, että he saisivat huoltaa elantoansa ja kulttuuriansa [...] Valtaaminen saamelaisten maista ei vaatinut valtiolta mitään armeijaa, kruunulle riitti, että antaa voudit ja viranomaiset toimia valtaajina”.

Carl von Linné

Kasvitieteilijä Linné matkusti Lapissa 1732, jolloin vielä Lappi oli saamelaisiin katsotuna osittain tuhoutumatta, sekä käytännössä että henkisesti. Professori Linné ihmettelee kovasti metsä ja pyyntisaamelaista kulttuuria ja sen edustajia, jotka ainoastaan juovat vettä. Professori opettaa heidät kuitenkin tekemään paloviinaa. Tässä olisi myös yksi tavoista, jonka vaikutuksella pyrittiin alentamaan ja heikentämään saamelaisten henkistä asemaa. Valitettavasti monet saamelaiset joutuivat myös täten kolonialismin uhreiksi.

”Jag lärde dem göra brännvin av tallstruntar, att skölja neder sitt vatten med, det de höllo vara otroligt; ej heller av björklagen göra det minsta dricka till att gömma, utan det endaste vatten tjänar dem ” (s.66)

Kiitos vielä kerran kaikille luennon pitäjille seminaareilla, joka mielestäni oli oikein hieno esitys totuus ja sovintokomission ehdoista ja siitä tulevaisuudesta, jonka toivon heidän onnistuvan!
Olisin iloinen, jos saisin olla mukana myös seuraavassa seminaarissa? Palautettani voi käyttää ja jakaa vapaasti.

Anteeksi minun ruostunutta suomenkielentaitoa! mauri.eira@gmail.com

Mauri Eira

Lähteet:

”**Ikimuiستoinen oikeus**” – Juha Joonas 2019 ISBN: 978-952-337-137-8

”**A land of one’s own**” – Gudrun Norstedt 2018
https://pub.epsilon.slu.se/15451/1/norstedt_g_180502.pdf

”**Lappskattelanden på Geddas karta**”
Umeå lappmark från 1671 till 1900 talets början – Gudrun Norstedt, 2011, ISBN 978-91972374-4-4

”**Samerna**” - Prof. Israel Ruong 1969, 1982 ISBN: 91-34-50051-0

”**Lappmarksbys historia**” – Roland Nyström 1994 (Lajksjö lapinveromaan kolonisaatio ja sukuselvitys – Dorotean kunta)

”**Bellviks historia från 1724**” – Elsa Mårtensson 2001, ISBN91-631-0882-8

”**Sompion Saamelaiset**”
Tunturien päiväpuolen kansa – 2020 ISBN 978-952-7375-53-2

”**Det milsvida folket**” – 2015 Prof. Bertil Marklund, ISBN 978-91-7601-235-2
<http://umu.diva-portal.org/smash/get/diva2:798349/FULLTEXT01.pdf>

”**Stulet land**”
Svensk makt – på samisk mark - Lennart Lundmark 2008, ISBN 978-91-7037-353-4

Lapplands resa 1732 – Car Linnaeus, ISBN 91-46-12469-1

”**Statuksettomat saamelaiset**” - *Paikantumisia saamelaisuuden rajoilla 2002* Erika Katjaana Sarivaara
https://arkisto.org/wp-content/uploads/2017/08/Statuksettomat_saamelaiset._Paikantumisia_saamelaisuuden_rajoilla._Dissertation.pdf

ILO-sopimuksen ratifioimisesta

Mistä tiivistäen on kysymys?

ILO-sopimus nro 169 koskee itsenäisten maiden alkuperäiskansoja ja heimoasteella eläviä kansoja. Saamelaiskäräjät on katsonut sen koskevan vain saamelaisia, mutta on kiistänyt sen koskevan Suomen vielä vanhempaa lappalaisväestöä.

ILO-sopimus 169 koskee alkuperäiskansojen oikeuksia. Saamelaiskäräjät vaatii sopimuksen ratifiointia Suomessa koskemaan vain omaan vaaliluetteloonsa merkittyjä kansalaisia. Ratifiointi tällä perusteella on enemmän kuin kiistanalainen. Kiistan aiheuttaa nykyisen saamelaiskäräjälain (30.12./1279) 3 § mukainen saamelaismääritelmä, joka kuuluu

Saamelainen

Saamelaisella tarkoitetaan tässä laissa henkilöä, joka pitää itseään saamelaisena, edellyttäen:

- 1) että hän itse tai ainakin yksi hänen vanhemmistaan tai isovanhemmistaan on oppinut saamen kielen ensimmäisenä kielenään; tai
- 2) että hän on sellaisen henkilön jälkeläinen, joka on merkitty tunturi-, metsä- tai kalastajalappalaiseksi maa-, veronkanto- tai henkikirjassa; taikka
- 3) että ainakin yksi hänen vanhemmistaan on merkitty tai olisi voitu merkitä äänioikeutetuksi saamelaisvaltuuskunnan tai saamelaiskäräjien vaaleissa.

Saamelaiskäräjät on johtanut tästä pääosin kieliperusteisesta määrittämisestä kriteerit sille kuka kuuluu Suomessa alkuperäiskansaan. Saamelaiskäräjät pitävät vaaliluetteloaan ”saamelaisrekisterinä”, vaikka Saamelaiskäräjälain 2 b § nimenomaan toteaa:

Vaaliluettelon tietojen tarkoitussidonnaisuus

Vaaliluettelo ja siihen sisältyviä tietoja ei saa käyttää muuhun tarkoitukseen kuin saamelaiskäräjien vaalien toimittamiseen.

Suuri osa saamelaisista, erityisesti saamelaisalueen ulkopuolella asuvista ja myös lapinkylien alkuperäisten asukkaiden, lappalaisten, jälkeläisistä jäisi tällä perusteella ILO-sopimuksen ulkopuolelle, koska saamelaiskäräjät on hyväksynyt vain osan heistä äänioikeusluettelonsa.

Tutkija Tanja Joonan on ehdottanut yleissopimuksen ratifiointia Lapin Yliopistossa 25.2.2012 esitettyssä väitöksessään. (*Yhteiskuntatieteiden maisteri Tanja Joonan väitöskirja **ILO Convention No. 169 in a Nordic Context with Comparative Analysis: An Interdisciplinary Approach).

Joonan mukaan Kansainvälinen Työjärjestö on ratkaissut alkuperäiskansaan kuulumisasian selvästi sopimuksen 1. artiklassa. Sen mukaan alkuperäiskansaan kuuluu henkilö, joka polveutuu alueen alkuperäisväestöstä, on säilyttänyt kulttuurinsa tunnusmerkkejä ja tuntee itse olevansa alkuperäiskansaa. Itseidentifikaatiolle annetaan suuri merkitys. Kieli on merkittävä, mutta sen merkitystä ei korosteta. Suomessa voimassa olevasta kieliperusteisesta saamelaiskäräjälain johdettu alkuperäiskansan määritelmä on siten yleissopimuksen 1. artiklan mukaan selkeästi väärä; sen lisäksi se on erotteleva, verisukulaisia syrjivä ja luonteeltaan rasistinen, ja tällaisena YK:n Ihisoikeussopimuksen vastaisena kestävä. Saamelaiskäräjälain määritelmä tulisi

pikimmeten korjata. Alkuperäiskansan määrittämistarkoitukseen ILO-sopimuksen ratifiointista puhuttaessa se ei missään nimessä sovellu.

ILO:n asiantuntija Lee Swepstonin ja Tanja Joonan mukaan lähtökohta sopimuksen piiriin kuuluvista henkilöistä on erilainen kuin saamelaiskäräjien esittämä peruste, joka siis on sen oma vaaliluettelo, joka vuorostaan perustuu edellä mainittuun puutteelliseen ja syrjivään Saamelaiskäräjälain 3 § saamelaismääritelmään.

Mikäli kieltä pidetään ainoana alkuperäiskansakriteerinä, suuri osa maapallon alkuperäiskansoista ei täyttäisi tätä kriteeriä. Kanadan ja USA:n intiaanit puhuvat englantia, kuten myös Australian aboriginaalit ja maorit Uudessa-Seelannissa. Etelä-Amerikassa alkuperäisväestön kieli on monilta osin vaihtunut portugaliin ja espanjaan, jne. Siten myös Pohjoismaissa kielenelvyttämishankkeita tulee entistä voimakkaammin saada liikkeelle ja tukea. Saamelaiskäräjät on päinvastoin, vastoin sille kulttuuri-itsehallinnollisena elimenä kuuluvia velvollisuuksia, vastustanut tällaisia elvyttämishankkeita peläten niiden vievän terän soveltamaltaan ja puolustamaltaan virheelliseltä kielikriteeriltä.

Oikeusministeriössä on ollut käynnissä kiireellisellä aikataululla ILO- sopimuksen ratifiointia koskevia selvityksiä ja saamelaiskäräjälain muutoshankkeita. Voidaan kysyä, miten minkään sopimuksen ratifiointia voidaan valmistella kun on epäselvää keitä se koskee? Milloin ratifioitavana on alkuperäiskansaa koskeva sopimus, on selviö että olisi kuultava ILO- sopimuksen 1. artiklan mukaan alkuperäiskansaan kuuluvia henkilöitä ja ryhmiä. Oikeusministeriö on valmistellut asiaa liian kapea-alaisesti lähinnä saamelaiskäräjien ylimmän johdon antaman informaation varassa. Se, että saamelaiset on Suomen lainsäädännössä määritelty alkuperäiskansaksi, ja sitten Saamelaiskäräjälailla annettu Saamelaiskäräjille paitsi tehtävä toimia kulttuuri-itsehallinnon elimenä, myös tehtävä hoitaa heidän asemaansa alkuperäiskansana koskevat asiat, ei oikeuta Suomen valtiota sallimaan sitä lappalaisiin kohdistuvaa syrjintää jonka Saamelaiskäräjälain 3 §:n muotoilu mahdollistaa. Se ei myöskään oikeuta Suomen valtiota jatkamaan ILO-sopimuksen ratifiointia vain Hallituksen ja syrjimällä valittujen ja syrjintää harjoittavien saamelaiskäräjien välisenä asiana..

Jos näin kuitenkin tapahtuu, vastoin Suomen valtion hallussa ja saatavilla olevaa parempaa tietoa, muun muassa uutta, tieteellisen tarkastelu kestävää tutkimustietoa lappalaisten maa-oikeuksista, Suomen valtio syyllistyy syrjintään jolla on ilmeiset etniset etumerkit, ja edistää etnistä segregaatiota alkuperäiskansan etujen ajamisen varjolla.

Ajaudutaanko tämän syrjinnän johdosta tilanteeseen, että saamelaiskäräjien äänioikeusluettelon ulkopuolelle jätetyt lappalaiset ja saamelaiset joutuvat ihmisoikeuksiensa turvaamiseksi kääntymään asiansa kanssa suoraan kansainvälisen työjärjestön ILO:n puoleen? Sopimuksen 1. artiklan mukaan alkuperäiskansaan kuuluvina heillä on siihen oikeus ja mahdollisuus.

Edellä olevan perusteella on ensiksi selvitettävä mitä oikeastaan tässä tilanteessa pitäisi tehdä, ennen kuin edes asetetaan minkäänlaisia parlamentaarisia työryhmiä

Ennen kuin ratifiointin valmistelua jatketaan, on asetettava asiantuntijoista muodostettava työryhmä tekemään arvioita eri vaihtoehdoista.

Uusimpien tieteellisten tutkimusten perusteella saamelaisrekisterissä olevia saamelaisia ei voida pitää sellaisena *heimoasteella* olevana kansana, jonka varsinaiset kulttuuriset ja taloudelliset olot erottavat sen selvästi samalla alueella asuvista muista väestöryhmistä. Riittävät ja tarkastelun kestävät kriteerit eivät myöskään erota heitä lappalaisista, joita saamelaiskäräjät ei tunnusta alkuperäisväestöksi, senkin tiedossa olevasta historiallisesta faktasta huolimatta.

Saamelaisia myöskään ei voida sellaisina alkuasukkaina, jotka ovat säilyttäneet kokonaan tai osittain omat sosiaaliset, taloudelliset, kulttuuriset ja poliittiset instituutionsa. Saamelaiskäräjät ei ole sellainen perinteinen, säilynyt instituutio tai edes sellaisen työn jatkaja, vaan uuden ajan luomus.

Saamelaiset erottuvat muista suomalaisista lähinnä kielensä ansiosta. Elinkeinoissa ei ole erilaisuutta. Myös saamelaisten kansallisuuspuvut poikkeavat muiden suomalaisten kansallisuuspuvuista, mutta se ei ole perusta saamelaisten nostamiseksi muita väestöryhmiä hallitsevaksi hegemonistiseksi eliitiksi.

Saamelaisten kotiseutualueella saamelaisilla on enemmistö vain Utsjoen kunnassa, Enontekiön ja Sodankylän kunnissa suomalaisilla on selvä enemmistö. Saamelais- ja suomalaisväestö on aikojen kuluessa myös sekoittunut keskenään eikä esimerkiksi rodullisia eroja ole.

Saamelaiset ja suomalaiset harjoittavat saamelaisten kotiseutualueella samanlaisia elinkeinoja samanlaisin menetelmin. Samoin oikeus maan ja veden käyttöön määräytyy samojen periaatteiden mukaisesti ilman etnistä erottelua. Tämän vuoksi voidaan kysyä, onko ylipäättäen tarvetta yleissopimuksen hyväksymiseen. ILO-sopimuksen alkuperäisenä ja hyväksyttävänä tarkoituksena on siirtomaavallan alkuperäiskansoille tuottamien vääryyksien ja niiden perintönä edelleen jatkuvan eriarvoisuuden korjaaminen. Sopimuksen tavoitteena on YK:n Ihmisoikeuksien julistuksen hengen ja kirjaimen mukainen tasa-arvo, syrjimättömyys ja rotusorron poistaminen. Sopimus vaatii tällaisen raskaan perinnön vuoksi epäedullisessa asemassa olevien heimo- ja alkuperäiskansojen nostamisen muun väestön kanssa tasa-arvoiseksi, ja siksi sopimus sallii erityistoimet jotka näennäisesti rikkovat Ihmisoikeuksien julistuksen takaaman tasa-arvon.

Sen sijaan ILO-sopimusta 169 ei ole tarkoitettu nostamaan mitään ryhmää, ei edes alkuperäis- tai heimokansaa, sen yhteiskunnan yläpuolelle joiden joukossa nämä kansat elävät. Suomen olosuhteisiin tarpeettomana sovellettuna ILO-sopimus 169 johtaisi muun muassa tasa-arvottomuuden lisääntymiseen, etniseen segregatoon ja sen yhteiskuntarauhan vaarantumiseen, josta YK:n Ihmisoikeuksien julistuksen kaksi ensimmäistä artiklaa sanovat seuraavasti:

1. artikla. Kaikki ihmiset syntyvät vapaina ja tasavertaisina arvoltaan ja oikeuksiltaan. Heille on annettu järki ja omatunto, ja heidän on toimittava toisiaan kohtaan veljeyden hengessä.

2. artikla. Jokainen on oikeutettu kaikkiin tässä julistuksessa esitettyihin oikeuksiin ja vapauksiin ilman minkäänlaista rotuun, väriin, sukupuoleen, kieleen, uskontoon, poliittiseen tai muuhun mielipiteeseen, kansalliseen tai yhteiskunnalliseen alkuperään, omaisuuteen, syntyperään tai muuhun tekijään perustuvaa erotusta.

Jos sopimus kuitenkin katsotaan tarpeelliseksi, sitä ei monelta osin voitane soveltaa. Niinpä saamelaisia tuskin voidaan rikosoikeudellisesti saattaa toiseen asemaan kuin muita Suomen kansalaisia. Näin ollen sopimuksen artikloja 8-10 tuskin voidaan soveltaa Suomessa.

Saamelaisten oikeudet maahan on tällä hetkellä monipuolisesti toteutettu. Saamelaisille on isojaossa annettu heille nautinnan perusteella kuuluvat maa-alueet. Useissa tapuksissa kysymys oli 1800- ja 1900-lukujen vaiheessa perustetuista tiloista. Valtaosa Suomen saamelaisväestöstä omistaakin maata Saamelaisten kotiseutualueella. Kaikilla poronhoitajilla on oikeus käyttää toisen maata porolaitumenaan. Pohjois-Suomen paikallisilla asukkailla on lisäksi metsästysoikeus valtion maalla. Näin ollen saamelaisten perinteiset maankäyttömuodot, eli porojen laiduntaminen ja metsästys, on saamelaille turvattu. Tässä suhteessa saamelaisten verisukulaiset, ”saamelaisrekisteriin” kuulumattomat paikalliset lappalaiset sekä suomalaiset ovat samassa asemassa.

Lopuksi viitataan tasavallan presidentti Sauli Niinistön puheeseen, jonka hän piti Saamelaiskäräjien avajaisissa Inarissa huhtikuun 3 päivänä 2012. Siinä Tasavallan presidentti valtakunnan korkeimpana arvojohtajana ja maan ulko- ja turvallisuuspolitiikan johtajana peräänkuulutti ILO:n alkuperäiskansoja koskevan yleissopimuksen ratifiointiin edellyttävän sitä, että vaikeiksi osoittautuneisiin kysymyksiin on ensin löydettävä sellaiset kansalliset ratkaisut, jotka kaikki osapuolet voivat hyväksyä.

Presidentti Niinistön kannanotto osoittaa yksiselitteisesti sen, että sopimuksen osapuolia ovat myös alueen todelliset alkuperäisasukkaat, joita saamelaiskäräjät ei ole tähän mennessä hyväksynyt saamelaisrekisteriin. Puheessa viitataan osapuoliin, joten Saamelaiskäräjät ei ole yksin sellainen. Puhe tunnustaa epäsuorasti myös sen ihmisoikeussopimuksia koskevan yleisen lainalaisuuden, että kaikki ihmisoikeusvaatimukset on perustettava tieteellisesti tutkittuun tietoon. Muita oikeutettuja vaatimuksia ei ole kansainvälisen oikeuden mukaan. Tämä periaate oikeuttaa Tasavallan presidentin päättelyn, johon meidän kaikkien on syytä yhtyä.

Presidentin linjaus osoittaa sen, että Suomessa tullaan noudattamaan ILO:n yleissopimuksen ratifiointiasiassa perustuslain säännöksiä ja nojaamaan pätevään, ajankohtaiseen tutkimustietoon.

Päämääränä on oltava kestävä oikeudet kaikille alkuperäisväestöön kuuluville, myös tohtori Erika Sarivaaran esiin nostamille ”statusettomille saamelaisille”. On väärin rajata oikeuksia kuuluvaksi vain keinotekoisesti kieliperusteella määritellylle etniselle saamelaisryhmälle.

Todellinen alkuperäiskansan historia on oltava se oikeudenmukainen lähtökohta jota saamelaisten ja heidän verisukulaiset lappalaiset tarvitsevat tässä tilanteessa tuekseen. On turvattava aidon alkuperäiskansan ja muun väestön oikeus elämään, eikä tietoisesti ajaa heidät vastakkainololla ahdinkoon. On tasapainotettava alueen väestöjen elämä ja keskinäinen vuorovaikutus. On vastattava yhteisöllisyyttä koskeviin haasteisiin. Sellainen on nyt oikeutettu ja ajankohtainen vaatimus.

Kaiken kaikkiaan ILO-sopimus on siis laadittu lähinnä muita kuin suomalaisia olosuhteita silmällä pitäen.

Eduskunnan ihmisoikeuskeskuksen ihmisoikeusseminaarissa 30.11.2012 suorassa video lähetyksessä esiintyneen ILO-sopimuksen keskeisen asiantuntija Lee Swepstonin mukaan sopimusvaltion eli tässä tapauksessa Suomen hallitus joutuu harkitsemaan ILO-sopimuksen ratifiointiedellytyksiä seuraavien näkökohtien osalta:

- 1. Alkuperäiskansojen yleissopimuksella ei ole määritelty yhdenkään liittyvän valtion historiaa, sillä ei voida muuttaa historian kulkua eikä määritellä muutenkaan kansallisia olosuhteita.**
- 2. Kyse ei siten ole lähtökohdiltaan oikeastaan lainkaan oikeudellinen kysymys näistä syistä ja tässä maanomistus ja hallinta-asioissa. Jäsenvaltio voi määritellä täysin riippumattomasti – ja se on tehtävä ensin eli ennen ratifiointiharkintaa – mikä on sen alueella asuva alkuperäiskansa ja mikä ei ole. Siten ILO-sopimusta ei voida ratifioida ilman että ensin määritellään sen suhde sen suhde muuhun perus- ja ihmisoikeussuojaan kaikkien osallisten ryhmien ja oikeuksien osalta.**
- 3. Näin ollen ILO-sopimus ei voi tuoda saamelaisille tai muillekaan mitään subjektiivisia oikeuksia johonkin toiseen ryhmään nähden, tai viedä tai vähentää tai heikentää kenenkään nyt olevia tai myöhemmin todettavia oikeuksia, vaan kyse on yksin siitä, että valtio luopuu jostakin sille yksin kuuluvasta vallasta päättäen asioista. Se ei voi sisältää lainkaan lainsäädäntövaltaa tai lainkäyttöä luonteensa ja perustuslain vuoksi.**
- 4. Näin ollen jäljelle jää tietyn muiden oikeuksia koskevan hallintovallan määrittely. Senkin olennainen edellytys tulee olemaan, ettei muiden oikeuksia loukata. Sama edellyttää, että valtion on ensin määriteltävä, mitä oikeuksia tai asemaa lappalaisvähemmistöllä on kiistattoman nykytutkimuksen mukaan. Se voi merkitä, että lappalaisten osallistumisoikeutta on laajennettava. Tämä johtaa siihen, että kyse on kokonaan muusta kuin Saamelaiskäräjiä koskevasta järjestelmästä.**
- 5. On täysin selvä asia, ettei ILO-sopimus synnytä tai luo yhtään uutta oikeutta. Jos sellaisia ei ole valtio vienyt, sellaisia ei ratifiointilla myöskään enää synny. Sopimus ei synnytä myöskään oikeuksia niille, jotka ovat oikeuksistaan saaneet korvauksen. Toisaalta se luo erityisperusteen valtiolle palauttaa kaikille niille, jotka ovat sen toimesta oikeuksiaan menettäneet, kivuttoman tien saada oikeutensa valtion tunnustamina takaisin. Tähänkin tarvitaan vielä paljon lisäselvityksiä.**

Hallituksen kannattaisikin pyytää kiireesti varoja tällaiseen selvitystyöhön! Ennen sitä sopimuksen ratifiointin valmistelulta puuttuu kaikki edellytykset.

Erityishuomion kohteena on itsessään se, millaiseksi vähemmistöksi ILO-sopimuksen nojalla ja valossa valtio katsoo saamelaiset. Norjalainen professori Fleischer määritteli muutama vuotta sitten, ettei Pohjolassa ole aitoja alkuperäiskansoja.

Vielä haluan todeta lyhyesti, että Suomen itsenäistyessä hallitusmuodon eli ensimmäisen perustuslain voimaanpanolaki säätö lyhyesti ja edelleen vaikuttavalla tavalla, ettei itsenäistymisellä vähennetä tai heikennetä kenenkään mitään oikeutta. Siten valtio ei ole saanut mitään uutta oikeutta määrittellä oikeuksien sisältöä: päin vastoin se loi valtion velvollisuuden turvata nämä oikeudet. Nykyinen perustuslaki suojaa kautta aikojen kaikkia oikeuksia niiden laillisten haltijoiden oikeuksiksi.

Ehdotus ratkaisumalliksi

Pohjoismaista Norja on ainoana maana ratifioinut ILO-sopimuksen numero 169. Tämä tapahtui 1990-luvun alussa, mutta maakysymystä koskevien artiklojen osalta vasta vuonna 2005.

Suomessa ratifiointi ei ole edennyt, vaikka ILO-sopimuksen ratifiointiin liittyviä kysymyksiä on selvitelty mm. Wirilanderin, Vihervuoren ja maaherra Hannele Pokan johtaman saamelaistoimikunnan toimesta.

Ratifiointiin suurimmaksi esteeksi on noussut nykyinen saamelaismääritelmä, joka jättää suurimman osan alkuperäisväestöstä statuksettomiksi vastoin selvää tutkimustietoa ja todennettua historiaa. Kysymys on siitä väestöstä, jonka esivanhemmat valtion ja kirkon toimesta pakotettiin vaihtamaan puhumansa saamen ja lapin kielet suomeksi. Tähän väestöön kuuluvista varsin moni kykenee osoittamaan asiakirjojen perusteella polveutuvansa aina 1500-luvulta lähtien Suomen alueella sijainneiden lapinkylien asukkaista. Heistä voidaan saada selvitystä sitäkin varhemmasta alue- ja asutushistoriasta eri oikeuksineen, vaikka yhtenäisiä asiakirjoja ei ole saatavilla. Tästä tarjoaa erinomaisen esimerkin jo saatujen tutkimustietojen pohjalta

Ruotsin Norrbottenissa vireillä oleva laaja arkeologinen ja historiatutkimusprojekti. Tästä "statuksettomien saamelaisten" väestöstä suuri osa kykenee yhtäjaksoisen polveutumisen perusteella identifioitumaan alkuperäisväestöön ILO-sopimuksen kriteerien mukaan. Sellainen ei ole mielestäni uhka saamelaiskulttuurille Suomessa, vaikka Saamelaiskäräjät asian näin näkeekin, leimaten statuksettomat saamelaiset "saamelaisvastaisiksi". Kun lappalaiset ovat nostaneet esille, että he ovat Suomen alkuperäiskansaa tai peräti kansa, alkuperäiskansastatuksen kaapanneiden Saamelaiskäräjien puheenjohtaja on todennut, että Suomessa saa uskoa olevansa vaikka joulupukki, koska Suomessa vallitsee uskonvapaus. Tämä kertoo sekä etnisestä syrjinnästä että kaikki rajat ylittävästä röyhkeydestä sen elimen puheenjohtajalta jonka lakisääteisenä tehtävänä on hoitaa saamelaisten asemaa alkuperäiskansana. Nämä statuksettomat saamelaiset ovat päivittäin samoissa kylissä ja taajamissa keskenään tekemisissä mitä erilaisimmissa yhteyksissä. Ei alueen asukkaiden kesken voida tehdä tällaisia syrjiviä eroja; sellaista valtaa ei ole eikä saa olla.

Jotta Suomen hallitus saisi asian tilasta oikeaa tietoa tästä tilanteesta, olisi harkittava

lainvalmistelijoista riippumattoman tutkijatason asiantuntijaryhmän asettamista arvioimaan vallitsevat tutkimustiedot ja tosiseikat, joista ei voi edes poliittisesti sopia, ja selvittämään erilaisia vaihtoehtoja ILO-sopimuksen ratifioimiseksi ennen kuin asian valmistelua jatketaan pelkästään nykyisen ahtaan saamelaismäärittelyn pohjalta. Asiantuntijaryhmä voisi myös arvioida myös mahdolliset vaikutukset seuraavien avoimiin kysymyksiin:

- 1) milloin saamelaisten kotiseutualue on asutettu,
- 2) ketkä ovat tosiasiallisesti asuttaneet aluetta ja sillä olevaa nykyistä valtionmaata,
- 3) asuuko alueen alkuperäisasukkaiden jälkeläisistä enää ketään alueella,
- 4) ketkä ovat omistaneet ja milloin maa- ja vesialueita saamelaisten kotiseutualueella sijaitsevalla nykyisellä valtion maalla,
- 5) onko Norjan puolelta 1850-luvun jälkeen tulleiden saamelaisten jälkeläisille annettava samat erityisoikeudet valtion maahan ja veteen kuin Suomeen aikaisemmin asettuneille saamelaisille,
- 6) onko vahojen verolappalaisten suvuille ja Neuvostoliiton puolelta tulleille ja Suomeen asutetuille Petsamon kolttasaamelaisille annettava samat oikeudet kuin Norjasta 1800 luvulla ja sen jälkeen tulleille suvuille
- 7) millä tavoin tai mistä varoista korvataan muille kuin etuoikeutettuun saamelaisryhmään kuuluvalla paikalliselle väestölle aiheutuvat menetykset ja haitat (esim. porolaidunten menettäminen, poronhoidon, kalastuksen, metsästyksen ja marjastuksen tai muun ammatin tai elinkeinon harjoittamisen estyminen),
- 8) miten turvataan muille kuin saamelaisille luonnon ja ympäristön käyttömahdollisuudet,
- 9) miten turvataan muille kuin saamelaisille elinkeinon harjoittamisen ja asumisen mahdollisuudet ja niiden kehittäminen,
- 10) miten turvataan a) valtion ja b) kunnallishallinnon mahdollisuudet hoitaa lakisääteiset tehtävänsä saamelaisalueella ja yleensäkin lakisääteisen hallinnon toimivuus alueella, (hallintoviranomaisten tulee voida hoitaa tehtävänsä saamelaisista huolimatta),
- 11) miten naapurusten ja toisaalta eri elinkeinonharjoittajien väliset eturistiriidat ratkotaan, jos etuoikeutettuja ovat ainoastaan saamelaiskäräjien vaaliluetteloon merkityt henkilöt,
- 12) millä tavoin Suomi kykenee turvaamaan Suomea velvoittavien kansainvälisten sopimusten mukaisten velvoitteiden noudattamisen alueella (esim. kansalaisten tasa-arvoinen kohtelu, luontodirektiivin mukaisen biodiversiteetin säilyttämisen alueella, joka on jo nyt kärsii porojen ylilaiduntamisesta),

- 13) valtion maksettavaksi tulevat korvaukset ja muut velvollisuudet ILO-sopimuksen ratifioinnin jälkeen,
- 14) vaikutukset kuntien taloudelle ja kuntien kehittämislle,
- 15) vaikutukset yksityiseen elinkeinotoimintaan ja sen kehittämiseen analysoitava (ovatko ehdotettujen toimenpiteiden aiheuttamat haitat ja kustannukset suuremmat kuin hyödyt), sekä
- 16) voidaanko ILO-sopimukseen liittyä kenenkään oikeuksia loukkaamatta.
- 17) maa-oikeuksien sisällön erittely
- 18) Norjan kokemusten erittely

Tällainen asiantuntijatyöryhmä loisi tarvittavaa luottamusta. Sellainen rauhoittaisi tulehtunutta tilannetta Ylä-Lapissa ja estäisi diskriminaatiota jatkumasta ja syvenemästä. Muualla maailmassa mm. Norjassa alkuperäiskansan määritelmä on paljon väljempi eikä vastaavia ongelmia ole ollut lainkaan. Jokaisen itsenäisen valtion, joka ratifioi ILO-sopimuksen 169, on kuitenkin tehtävä se omien olosuhteidensa mukaisesti, milloin sille ylipäättänsä on tarvetta ja kestävät perustelut. Sopimus on kansainvälinen, mutta soveltavat ratkaisut kansallisia.

Lopuksi voidaan kysyä, onko ILO:n alkuperäis- ja heimokansasopimuksen ratifiointi todella tarpeen saamelaiden tulevaisuuden turvaamiseksi tässä tilanteessa, jossa saamelaisista vain 2–4 prosenttia saa toimeentulonsa ns. saamelaiselinkeinoista, ja jossa Suomen 10 000 saamelaisesta lähes 70 % asuu jo alueen ulkopuolella. Tulee myös kysyä millä hinnalla se voisi sen tehdä, sekä mitä tulee suoriin ja epäsuoriin euromääräisiin kustannuksiin ja seurannaiskustannuksiin, että mitä tulee yhteiskunnallisiin kustannuksiin sanan muussa mielessä. Antaako sellainen järjestely paremmat edellytykset saamekielen elpymiselle? Pysäyttääkö se saamelaisalueen autoittamiskehityksen vai ei? Onko saamelaiden palattava johonkin ja rekisteriin kelpaamattomien saamelaiden verisukulaisten lappalaisten ja muiden jonkin? Näillä kysymyksillä ei ole päätepistettä, mutta jos perusteellinen selvitystyö osoittaa, ettei sopimuksen ratifioinnille ole Suomessa todellisia edellytyksiä, pitkittyneelle prosessille on myös osattava panna piste.

Selvitystyössä voi osoittautua, että saamelaiden, lappalaisten ja Lapin muiden väestöryhmien etujen takaaminen ja edistäminen edellyttää ILO-sopimuksen sijaan aivan uudenlaisia, menneisyyden sijasta tulevaisuuteen tähyäviä ja kantavia syrjimättömiä ratkaisuja.

Sellaisia voi hyvinkin olla löydettävissä kehittämällä alue- ja paikallishallintoa alueen kaikkien kansalaisten suuremman osallistumisoikeuden suuntaan, soveltaen Grönlannin ratkaisuja ILO-sopimusasiassa Suomen erilaisiin olosuhteisiin.

Päätöksenteko- ja palvelurakenteen peruseriaatteena tulee tällöin jo taloudellisten realiteettien nimissä olla yhtenäinen, vaikkakin monikielinen ja-kulttuurinen malli.

Kultturi- ja kielikohtaisia erilliskäsitteitä joita tämän yli tarvitaan, tulee luoda missä se on perusteltua, tarkastellen asiaa ensisijaisesti erityisryhmien kannalta ja heitä kuunnellen.

Tavoitteena tulee olla saavuttaa vähintään ILO-sopimuksen vaatimuksia vastaava taso.

Moniarvoisen ja -kulttuurisen yhtenäisvaltion ja kansakunnan periaatetta, jota Saamelaiskäräjien ajama hegemonistinen, syrjivä ja segrationistinen ratkaisumalli ilmiselvästi uhkaa, on varjeltava, kun silmäterää.

Jouni Kitti

Suomen alueen vanhimpien alkuperäisten saamelaisten hätähuuto!

Johdanto

Norjassa, Ruotsissa, Venäjällä kuin Suomessakin alkuperäiskansa Saamelaiset koostuvat historialtaan, kulttuuriltaan ja intresseiltäänkin eroavista alaryhmistä. Ottaen huomioon nykyisinkin vallitsevan ongelmallisen tilanteen näiden ryhmien ja valtioiden erilaisten politiikkojen välillä, osoitamme tässä tekstissä, kuinka vanhimpiin saamelaisryhmiin kohdistuu vakavaa rakenteellista rasismia ja syrjintää.

Suomen vanhin alkuperäinen saamelaisryhmä on metsä- ja kalastaja- saamelaiset (ent. lappalaiset) mukaan lukien Inarinsaamelaiset. Ruotsin Kruunu ja Suomen valtio on Suomessa vienyt ”hajota ja hallitse”-politiikallaan kansallisvaltion alkuajoista lähtien metsä- ja kalastajasaamelaisten oikeudet kulttuurinsa ja olemassaoloonsa alkuperäiskansana, mm. kitkemällä pakanuutta ja kieltä raipparangaistuksin ja antamalla poliittisen elimen kautta saamelaisoikeudet myöhemmin maahan muuttaneille nuoremmille saamelaisryhmille, Poronomadeille ja Kolttasaamelaisille.

Ruotsin ja Suomen valtio ei ole tähän päivään mennessä selvittänyt/hyvittänyt/palauttanut viemiään oikeuksia ja lisäksi Suomessa ei ole vielä edes tunnustettu Metsä- ja kalastaja- saamelaisia, ainoastaan vain pienellä osalla Inarinsaamelaisista on virallinen status, mutta heiltäkin puuttuu täysin elimellinen suoja oikeuksilleen tasavertaisena ryhmänä, joten he eivät tule omana edustuksellisuutenaan edes kuulluiksi esim. hiljattain alkaneessa totuus—ja sovinto -komissiossa.

Saamelaiskäräjät nykyisellään ei edusta Suomessa kaikkia saamelaisia. Sen toiminta on pienen piirin harjoittamaa rasistista, itsestä ja ahnetta oirehdintaa, jossa resurssit menevät maan vanhimpien alkuperäisten saamelaisryhmien mitätöimiseen julkisen propagandan keinoilla. Tarkoituksena on kulttuurin omiminen ja oikeuksien riistäminen alkuperäisiltä saamelaisilta alueille myöhemmin tulleiden saamelaisryhmien omistukseen yksinoikeudella. Tämä tapahtuu Suomen valtion avustuksella ja sallimana.

Suomen valtio ja Saamelaiskäräjät rikkoo näin sekä kansallisia, että kansainvälisiä alkuperäiskansa- ja ihmisoikeussopimuksia, erityisesti YK:n Rotusyrjinnän valvojan tahon CERD:n ihmisoikeuksia turvaavia säännöksiä.

Tämä nykytilanne ei palvele ketään, se luo vain alistamista, katkeruutta ja ahdinkoa.

Suomen tulee tutkia ja selvittää, millä asetuksilla Suomen kansallisvaltio on Ruotsin vallan alla vienyt metsä- ja kalastaja- lappalaisten oikeudet maihin, vesiin, kulttuuriin ja kieleen, jotka selviävät lukuisista Suomessa tehdyistä tutkimuksista ja väitöskirjoista. Lisäksi Suomen on tutkittava ylisukupolvisten traumojen ja häpeän seuraukset.

Suomen tulee tunnustaa vakava tilanne ja antaa inarinsaamelaisille, metsä- ja kalastaja- saamelaisille (ent. lappalaisille) niille kuuluva virallinen status ja tasavertainen asema muiden Suomen saamelaisryhmien kanssa, elimellisine suojineen ja oikeuksineen. Vasta sitten voi Suomessa ratifioida YK:n alkuperäis- ja heimokansoja koskevan Ilo-169 sopimuksen.

Elävä luonnonkansan ekokulttuuri

Suomen vanhin saamelainen alaryhmä on **Metsä- ja Kalastaja-lappalaiset/saamelaiset**. **Pieni muren** tästä alkuperäiskansan osasta **säilytti kielensä** ja on siis muodollisestikin tunnustettu **Inarinsaamelaiset**, joskin saamelaisena **vähemmistönä syrjitty**. Heidän sukunsa asuvat Inarijärven ympäröivällä alueella.

Suurin osa tästä **metsästäjäkeräilijöiden jälkeläisistä** polveutuvasta kansasta, sijoittuu Suomessa **Keminlapinkylä** **alueelle**, jotka ovat **Peltojärvi, Inari, Kittilä, Sodankylä, Sompio, Keminkylä, Kuolajärvi, Kitka ja Maanselkä**. Toki muissakin lapinkylissä asuu edelleen metsä- ja kalastajasaamelaisia. Nämä Lapinkylät ovat aikanaan kuuluneet saamelaisten valtioiden rajat ylittävään laajaan **Siida-järjestelmään**, joissa elettiin perinteistä **vuotuiskiertoa** noudattaen. Samaa kansaa asuu myös **Norjassa, Ruotsissa ja Venäjällä**. Norjassa ja Ruotsissa heille on myönnetty status mm. erilaisen historian ja nykyisenkin politiikan ansiosta.

Suomessa tämä **alkuperäinen kulttuuri** kansassaan elää nykypäivänä vahvimmin Savukosken (Keminkylä) ja Sallan (ent. Kuolajärvi) alueilla, johon kuuluu **metsästyksen, kalastuksen ja keräilyn** lisäksi suomalaisilta talonpojilta omaksuttu **tilallinen karjanhoito** ja alun alkaenkin **vähämääräinen porotalous**. Poroja on **käytetty ennen mm. Vetojuhtina** sekä **riistanhoukutuseläiminä**, antaen niiden kulkea vapaina metsissä.

<https://www.metsalappalaiset.net/mita-on-metsalappalaisuus>

<http://vasittuluuta.blogspot.fi/2013/09/juha-joona-2013-kuka-kuuluu.html>

<https://www.google.com/url?sa=t&source=web&rct=j&url=https://kalmistopiiri.fi/2020/05/06/lapin-varhaisimman-asutuksen-jaljilla-savukosken-soklissa/amp/&ved=2ahUKEwjAxreM4qPwAhWltYsKHe7HB1w4ChAWMAN6BAgHEAI&usg=AOvVaw3h-sKRB24emYPfcqFiXJ3p>

<https://www.vaylakirjat.fi/product/heli-saarinen-sompion-saamelaiset/>

<https://jounikitti.fi/suomi/misc/sarivaarankirja.html>

https://www.google.com/url?sa=t&source=web&rct=j&url=https://arkisto.org/wp-content/uploads/2017/08/Statuksettomat_saamelaiset_Pakantumisia_saamelaisuuden_rajoilla_Dissertation.pdf&ved=2ahUKEwjO2MmQolbwAhXIIYsKHlqDoUQFjAEegQIBRAC&usg=AOvVaw2V2qL68eJ8_ioGnA3kn05V

<https://m.youtube.com/watch?v=wXPTEQyShD8&t=1563s>

Oma kieli!

Kuitenkin **Suurin osa** tästä vanhimmasta alkuperäiskansasta on myös **menettänyt kielensä Ruotsin vallan alaisuuden** ja **Suomen kansallisvaltion rakentamisen** alkuajoista lähtien, kun **Ruotsin Kruunun virkamiehet ja**

Kirkon papisto 1600-1800-luvuilla kitkivät väkivalloin kurittamalla pakanuutta, mm. tuhoamalla Noitarumpuja ja kieltämällä puhumasta ”koirien kieltä”.

Kieli **kuoli vähitellen**, mutta varmasti **kirkon ja virkamiesten** ankarassa otteessa ja **Kansaan istutettiin syvä häpeä**. Kieltä kuitenkin on **puhuttu Suomessa** perimätiedon mukaan pitkään **salakielenä** perheiden sisällä **vielä 1900-luvun alussa**. Tämä kieli oli **Keminsaame** (Lapinkieli), josta on **edelleen jäljellä n. 500 sanaa**, jotka elävät asuinalueiden **paikannimistöissä**, sekä kulttuurissa mm. **Poronhoidossa ja kertomakirjallisuudessa**. **Keminsaame** kuului **itäiseen saamelaiseen kieliryhmään**, kuten myös inarin- ja koltan -saame. Tutkijat sanovat, että **kielen elvyttäminen** olisi **täysin mahdollista** itäisiä **inarin- sekä koltan saamen sukulaiskieliä** apuna käyttäen!

<https://helda.helsinki.fi/handle/10138/28893>

<https://jounikitti.fi/suomi/politiikka/keminlappielaa.html>

<https://www.ulapland.fi/news/Vaitos-Statuksettomat-saamelaiset-ovat-kielensiirtajia/xgxkx2x5/25348d51-4828-4086-b9ff-bdb3c54c2a34>

Maailmankatsomus ja aatteet

Alkuperäisten saamelaisten maailmankatsomus (shamanismi) ja kulttuuriset arvot ovat aina perustuneet nykypäivään asti **luonnon monimuotoisuuden ja jatkuvuuden kunnioittamiseen**, mitään elävää ei käytetä loppuun. Nykyajan oloihin selvinnyt **elossa oleva luonnonkansan ekokulttuuri**, historiallisia pyhiä paikkoja ja maailmankatsomuksellisia aatteita myöten, on **merkittävä osa tätä päivää**, kun puhutaan **koronan ja ilmastonmuutoksen** vallitsemasta **aikakaudesta**.

Metsälappalaiset.net kirjoituksia-osiosta löytyy asiasta kertova pdf-linkki: Niko Rytilahden diaesitys Sallan saamelaisjuuret, jossa lukee seuraavaa:

“Sallan metsäsaamelaiset elivät **muinaisuskossa** ennen kääntymystä kristinuskoon, **osittain vielä senkin jälkeen**. Saamelaisten muinaisusko **pääteemoja** olivat: **Sielukäsite**, jonka mukaan **kaikella elollisella oli olemassa sielu, luonnon jumalien** kuten **Ukkosen ja Akan** palvonta, sekä **seidat ja muut pyhät paikat**, joissa **jumalan tai haltijan uskottiin asuvan ja jota niin ikään palvottiin**.

Saamelaisten suurimpia jumalia oli **Ukkosenjumala Tiermes**, jonka Sallan saamelaiset tunsivat myös nimellä **Aijeg eli Äije**. Sen uskottiin **ukkosenilmalla** sinkoavan **Ukon jousella eli sateenkaarella (Aijega täyge) Ukon tulia eli salamoita (Äijeg kaska)** ihmisiä vainoavien **pahojen peikkojen ja henkien** niskaan.

Toinen **merkittävä Jumala** oli Ukkosenjumalan puoliso **Akka**, jonka Sallan saamelaiset tunsivat nimellä **Akke**. Hänelle **pyhitettiin kivisiä vaaroja, kallioita ja luolia**, jonne kannettiin **uhriksi kiitoksena pyyntionnesta peuransarvia ja luita**. Pappi **Jacob Fellmanin** mukaan yksi tällainen **pyhättö** sijaitsi **Akkavaarassa** Kuolajärven järvikapeikon itäpuolella. Arvattavasti myös **Keminniemen Akanvaara** on Akalle omistettu **pyhäpaikka**.” -**Niko Rytilahti Diaesitys Sallansaamelaisjuuret**

Mm. Filosofian tutkijatohtori Heli Saarinen mainitsee myös ihan hiljattain ilmestyneen tietokirjansa ”**Sompion saamelaiset**” viimeisillä sivuilla, kuinka poronsarvia ilmestyy tänäkin päivänä ikimuistoisille metsäsaamelaisten Seita-paikoille tämän tästä. Tämä on myös kiistaton osoitus juuri metsäsaamelaiskulttuurin syvemmästä henkisestä olemassaolon tarkoituksesta nykypäivässä.

Valtionneuvoston teettämässä alustavassa Metsälappalaisuuden erityispiirteitä kartoittavassa tutkimuksessa kehoitetaan myös tämän puolen kulttuuriseen edistämistutkimukseen, jonka tiedonkeruulla on vanhoihin

ikäpolviin nähden hälyttävä kiire! Tutkimuksen tuloksista on kulunut jo kaksi vuotta. Yksi tällainen riippumaton ja monitahoinen monikansallista tutkimusta ja kulttuuria edistävä taho on YK:n alaisuudessa toimiva Unesco.

<https://whc.unesco.org/en/>

Painotamme, että valtiolla, sen edistämällä kaivoshankkeilla, Kemijoki Oy:llä, Metsähallituksella ja kunnilla on kansainvälisesti eettismoraalinen vastuu ja velvollisuus suojella uhanalaisen vanhimman ja edelleen olemassa olevan alkuperäiskansansa oikeuksia kulttuuriinsa, myös pyhiä paikkoja, talvikyliä ja peuranpyyntikuoppia myöten, jo pelkästään muinaismuisto-merkityksessä!

<https://www.metsalappalaiset.net/files/metsalappalaiset.palvelee.fi/tiedostot/SallanSaamelaisjuuret.pdf>

<http://lapintutkimusseura.fi/files/Acta%20Lapponica%20Fenniae%2020.pdf>

<https://www.vaylakirjat.fi/product/heli-saarinen-sompion-saamelaiset/>

<https://valtioneuvosto.fi/-/10616/selvitys-metsalappalainen-kulttuuri-elaa-eritoten-keski-lapin-kylissa>

<https://whc.unesco.org/en/>

<https://www.hs.fi/kulttuuri/art-2000007924219.html>

<https://areena.yle.fi/audio/1-50811082>

<https://www.google.com/amp/s/kalmistopiiri.fi/2018/07/20/mukkalan-historiallinen-saamelaiskalmisto-savukoskella/amp/>

<https://yle.fi/uutiset/3-10942150>

<https://en.m.wikipedia.org/wiki/Lev%C3%A4nluhta>

<https://www.google.com/url?sa=t&source=web&rct=j&url=https://kalmistopiiri.fi/2020/05/06/lapin-varhaisimman-asutuksen-jaljilla-savukosken-soklissa/amp/&ved=2ahUKEwjAxreM4qPwAhWltYsKHe7HB1w4ChAWMAN6BAgHEAI&usg=AOvVaw3h-sKRB24emYPfcqFiXJ3p>

Pyhäinhäväistys!

Ylen viimekesäinen artikkeli kertoo kuitenkin seuraavaa; *“Parikymmentä kilometriä Kemijärven keskustasta on Ämmänniemi jonka kärjessä kohoaa jyrkkä Ämmänvaara. Niemi pistää Kemijärven Ämmänselälle.*

Paikka on arkeologien arvioiden mukaan muinaisten saamelaisten asukkaiden palvontapaikka. Niemen rannalta on löydetty kivikauden asutuksen jälkiä ja ylärinteessä on muinainen kvartsilouhos. Viime toukokuussa Kemijärven tekninen lautakunta päätti myydä puunjalostusyhtiö Keitele Forest Oy:lle Ämmänniemen ranta-asemakaavan alueelta mäntymetsää hakattavaksi. Kyse olisi harvennushakkuusta, jossa noin kolmannes puustosta kaadettaisiin.

– Kuulostaa järjettömältä. Minusta on aika häpeällistä, miten kaupunki kohtelee näitä arvokkaita kohteita. Kemijärvellä on paljon kaunista luontoa, mutta vähän suojeltuja alueita, sanoo luontopolulla retkeilevä **Janne Säynäjäkangas**.

Ämmänniemen alueella on ranta-asemakaava vuodelta 1994. Kemijärven kaupunki on myynyt siitä rantatontteja, joille on rakennettu kesämökkejä. Myynnissä on vielä kaksi tonttia

...Kaupunki mainostaa tontteja luonnonrauhalla, Ämmänvaaran muinaisella uhripaikalla ja valtakunnallisesti merkittävällä kivikautisella asuinpaikalla. Hakkuualueen läpi kulkee muutama vuosi sitten perustettu luontopolku, jota Visit Kemijärvi markkinoi matkailunähtävyytenä.” <https://yle.fi/uutiset/3-11442690>

... ja tämäkin on vain yksi esimerkki useasta vastaavasta tapauksesta puhumattakaan esim. Metsästysoikeuspykälästä suhteessa metsähallituksen kansallispuisto- ja matkailu -hankkeisiin! Meidät on poljettu ja jätetty huomiotta, vaikka oikeutemme ovat edelleen voimassa. Tästä syystä meidät on pakotettu taistelemaan!

<https://www.metsalappalaiset.net/files/metsalappalaiset.palvelee.fi/tiedostot/SallanSaamelaisjuuret.pdf>

<https://www.vaylakirjat.fi/product/heli-saarinen-sompion-saamelaiset/>

<https://valtioneuvosto.fi/-/10616/selvitys-metsalappalainen-kulttuuri-elaa-eritoten-keski-lapin-kylissa>

<https://yle.fi/uutiset/3-11442690>

<https://yle.fi/uutiset/3-10942150>

”Herrasmiessopimukset”

Kysymys kuuluukin; Onko historiasta opittu mitään vai saako seuraava speaktaakkeli tässä selviytymiseen painottuvassa ajassa jatkua?

Kun **Ruotsin Kruunu** halusi **kasvattaa valtaansa** Keminlapissa 1600-luvulla, se alkoi **verottaa lappalaisia** ja merkitsi heidät **veronkantokirjoihin**. Samoihin aikoihin se lupasi **uudisasukkaille verovapaita maita** asuttavaksi Keminlappalaisten jyrkästä vastustuksesta huolimatta. Tällöin myös kansakuntia erottavan historiallisen ”Lapin ja lannan”-raja rikottiin.

Alkoi uudisraivaajien **holtiton kaskeaminen ja luonnonvarojen itsekäs tuhlaus**. Lukuisat **viralliset kirjalliset valitukset** ja itkusilmässä vuodatetut **hätähuudot** menivät jo tuolloin **kuuroille korville**. Osa lappalaisista kuoli tästä johtuen nälkään, osa pakeni Venäjälle kerjäläisinä ja kuoli siellä, **osa selviytyi** esim. **Vienanlappalaisten huostassa, palaten** kuitenkin takaisin **jatkaen elämää ikimuistoisilla maillaan**.

Siteeraten Mauri Eiraa: ”Tutkija Juha Joonan mainitsema 1673 vuoden ”Kalmarin plakaatin” valmistelutyö Ruotsin holhoojakuningattaren Hedvig Eleonoran, sekä kamarikollegion sopimana (Karl XI oli alaikäinen) oli kohtalokas merkittävälle osalle Ruotsin ja Suomen metsä- ja kalastajasaamelaisia, sillä Ruotsin ja Suomen alueella maat kolonisoitiin omavaltaisesti vuosina 1673 ja 1695. Tämän jälkeen Ruotsin Kruunu on kuitenkin muuttanut näkemystään 1750-luvulla.

Tapahtumat aiheuttivat dramaattisia muutoksia metsä- ja kalastaja lappalaisille, mutta huomioitavaa on, että niitä ei ole koskaan millään lailla oikaistu, palautettu tai hyvitetty. Helgeandsholman sopimuksen kohta Ruotsin

Kruunun omistusoikeudesta, joka myöhemmin on kuitenkin todettu väärännökseksi, on pitkällä ajalla vaikuttanut negatiivisesti oikeudellisiin maanomistuskysymyksiin metsä- ja kalastajasaamelaisten osalta. Suomen ja Ruotsin totuus ja sovintokomission on otettava nämä epäkohdat ja niiden käsittely huomioon!

<https://yle.fi/uutiset/3-10625753>

<https://research.ulapland.fi/fi/publications/ikimuistoinen-oikeus-tutkimus-lapin-alkuper%C3%A4isist%C3%A4-maa-ja-vesioik>

<https://www.ohchr.org/en/hrbodies/cerd/pages/cerdindex.aspx>

Lappalainen uusiutuu ja selviytyy luonnon vaatimin ehdoin

Tuolloin Euroopan äkillisen **ilmaston viilenemisen aiheuttamat nälkävuodet** yhdessä uudisasukkaiden alueelle ryntäyksen kanssa, synnyttivät Suomen alueen lappalaisten monimuotoiseen kulttuuriin **akkulturaation**, jossa alkuperäisasukkaat omaksuivat kulttuuriinsa mukaan uudisasukassukuisten talonpoikien **karjankasvatusta**. Tuolloin **lappalaisia** myös alettiin merkitä **talollisiksi samoihin veroluetteloihin suomalaisten talonpoikien** kanssa.

Kyseiset veroluettelot toimivat nykypäivän alkuperäisten lappalaisten sukujen **olemassaolon todisteina** yhdessä muiden asiakirjamerkintöjen, esim. **kirkonkirjojen** kanssa. **Vanhat** sekä aivan hiljattain tehdyt erilaiset **historiantutkimukset** Lapin maa- ja vesioikeuksiin ja arkeologisiin löytöihin perustuen, vahvistavat Keminlapinkylien **suvut alkuperäiskansalaisina lappalaisina/saamelaisina** Lapin historiasta nykypäivään, aina **neoliittiselta kivikaudelta** alkaen.

Naimakauppoja on tehty puolin ja toisin **uudisasukkaiden** kanssa. Näin on tehty myös aiemmin **viikinkiajoilla**, sillä **uuden veren** on aina **tiedetty olevan tervetullutta**. Sama jatkuu myös nykypäivässä. Nämä yksittäiset uudisasukassukujen haaratkin kaskipolttoajoilta tiedetään ja niistä puhutaan vielä nykyäänkin.

<https://www.vaylakirjat.fi/product/heli-saarinen-sompion-saamelaiset/>

<https://research.ulapland.fi/fi/publications/ikimuistoinen-oikeus-tutkimus-lapin-alkuper%C3%A4isist%C3%A4-maa-ja-vesioik>

https://www.google.com/url?sa=t&source=web&rct=j&url=https://arkisto.org/wp-content/uploads/2017/08/Statuksettomat_saamelaiset_Pakantumisia_saamelaisuuden_rajoilla_Dissertation.pdf&ved=2ahUKEwj5-8nT8ZnwAhUux4sKHbtaD8AQFjAFegQICRAC&usg=AOvVaw2V2qL68eJ8_ioGnA3kn05V&cshid=1619370709981

<https://yle.fi/uutiset/3-10942150>

<https://www.google.com/url?sa=t&source=web&rct=j&url=https://kalmistopiiri.fi/2020/05/06/lapin-varhaisimman-asutuksen-jaljilla-savukosken-soklissa/amp/&ved=2ahUKEwjAxreM4qPwAhWltYsKHe7HB1w4ChAWMAN6BAGHEAI&usg=AOvVaw3h-sKRB24emYPfcqFiXJ3p>

<https://en.m.wikipedia.org/wiki/Lev%C3%A4nluhta>

<https://m.youtube.com/watch?v=wXPTEQyShD8&t=1563s>

Suomen assimilaatio ja kolonisaatio-taktiikka

Kansallisvaltio-identiteettiään rakentanut Suomi kuitenkin ruokki mielikuvaa, jonka mukaan **heikompi osapuoli on saanut paeta ja väistyä** vahvemman ja **kehittyneemmän kulttuurin** tieltä. Sen mukaan **lappalaiset** olisivat mystisesti **hävinneet** ja heistä olisi jäänyt vain kauaksi **pohjoisen kolkkiin "ajettu" muinainen jäännös**.

Tämä **stereotyyppinen kuva** on säilynyt myös painettuna aina **1900-luvun lopun koulun oppikirjoihin**, eikä sen **myrkyllinen lumo** ole hellittänyt näihin päiviin. Tätä kuvaa myös **käytetään yhä alkuperäisiä saamelaisia vastaan** nykypäivässä ja sen ovat **omaksuneet jopa uudemmat ryhmät** tietenkin vain **omaksi edukseen**.

Metsäsaamelaisten asema heikkeni entisestään 1700-luvulla valtioiden **ankaran liha-, kala-, ja turkisverotuksen sekä alistamiskohtelun myötä**, mutta suurin väestöllinen ja **kulttuurinen yhteentörmäys** tapahtui **kahdesta suunnasta** alkaen v.1750, kun **Utsjoen kunta liitettiin osaksi Ruotsi-Suomen valtakuntaa** sekä vuosien 1852-1864 **Suomen rajasulkujen jälkeen**. Tällä tavoin **läntinen, kiertolainen poropaimentolaiskulttuuri** sai jyrätä Ruotsista ja Norjasta **metsäsaamelaisten vähäporoisille alueille**.

Tämä synnytti alueelle **paliskuntalaitokset**, kun valtio **alkoi suosia suurporonhoitoa** keski- ja etelä-Lappiin sekä Kainuuseen. Silloinen **poronhoitolaki määräsi** jokaisen yli vuoden ikäisen **peurakorvan ammuttavaksi**. **Valtio** alkoi myös **voimaperäisesti hyödyntämään pohjoisen metsiä**, jolloin alkoi tukin uitto ja lohikantojen tuhoaminen. Juuri tällä tavoin **väkeä alkoi virrata enemmän etelästä Lappiin**.

Irvokasta on, että valtio siis **pakotti metsäsaamelaiset hävittämään omaa kulttuuriaan!** Mutta meno vain jatkui; Vielä 1900-luvun alun **siirtomaapolitiikalla** hukutettiin kokonaisia **metsäsaamelaiskyliä "yhteisen hyvän nimeen"** tuikaten **koteja tuleen**, Urho Kekkosen ja muiden virkamiesten määrätessä **kulttuurihistoriallisesti merkittäviä maita hukutettaviksi ja ikimuistoisia nautintavesiä padottaviksi** sähkön tuotantoon. Tästä esimerkkejä ovat mm. **Entisen Nousu-lohisen Kemijoen ja sen latvavesien padot sekä Lokan ja Porttipahdan tekoaltaat**.

Viimeistään 1970-luvulla **kaupallinen marjastus mursi** metsäsaamelaisten **keräilykulttuurin** sukujen **omilta marjastusmailta**, tätä ennen jokainen tiesi, ettei toisen alueelle menty keräämään.

Mm. **Eila Ylilokka** mainitsee metsälappalaiset. Net kirjoituksia osiossa puheessaan, kuinka 90-luvulla UKK-Puiston metsäsaamelaisia käsittelevässä opastetaulussa on julistettu metsäsaamelaisten kuolleen sukupuuttoon!

Tyypillisiä alistamismerkkejä nykypäivässä on juuri vanhimman alkuperäisen saamelaisryhmän metsä- ja kalastaja-lappalaisten/saamelaisten statuksettomuus ja valtion tunnustamattomuus yhdenvertaisilla oikeuksilla alkuperäiskansana ja sen myötä esim. Kulttuurin harjoittamisen riisto, kiello sekä kulttuurillisten piirteiden omiminen/riisto yleissaamelaisuudeksi verhoiltuna, esim. Perinnevaatetuksessa.

Poliittista maa-oikeudellista riistoa ja alistamista nykypäivässä ovat myös Savukosken Soklia sekä Kuusamon juomasuon ja Maaninkavaaraa uhatut ja uhkaavat Kaivosvaltaukset, jotka ovat siis merkittävä osa lapin luonnon ja alkuperäisten saamelaisten kulttuurin tuhoamista nykypäivässä. Myös kansallispuistojen rakentaminen luonnonsuojelun suhteessa kulttuurilliseen metsästysoikeuteen on räikeässä ristiriidassa, jossa paikallisten vanhojen sukujen oikeudet ovat pykälissä alisteisella sijalla.

Yksi tapa on myös käydä käsiksi alkuperäisten olemassa oleviin oikeuksiin ja omia ne muiden ryhmien hallintaan.

Valtio myös antaa saamelaiskäräjien käydä julistamatonta sotaa alkuperäisiä vastaan ja vastakkain-asetella saamelaisia ja suomalaisia niin, että vanhimmat lappalaissuvut tehdään "täys-suomalaisiksi" mm. mediassa. Myös erilaisissa aiheeseen liittyvissä tutkimuksissa heistä käytetään termejä tai heidät mielletään termeihin;

”suomalaiset talonpojat”, ”marginaali”, ”paikalliset”, ”harmaa-alue”, ”hybridi” yms, jota mm. Tutkija Eerika Sarivaara on todennut tutkimuksessaan statuksettomista saamelaisista.

Edellä mainittua käsitteistöä käytetään mm. Äskettäin julkaistussa ”Lohen surma”-radiodokumentissa, joka käsittelee Kemijoen lohta ja sen sukupuuttoon kuolemista ja juuri vanhimpien saamelaissukujen oikeudellisia hallinnan menetyksiä maihin ja vesiin, joka johti lohen kuolemiseen, politiikan keinoin.

Vaikka tematiikka sopii muuten täysin myös metsä- ja kalastaja -saamelaisten oikeuksien riistoon, erinäisten paikallisten asukkaiden ja tutkijoiden asiantuntija-haastatteluineen, sekä selittää pääpiirteittäin erittäin hyvin lohen tuhoa kerronnallisesti eri historian aikakausina, niin tässäkin korviin särähtävää on juuri väittelijän/kertojan kuulijan johdattelu ajatukseen saamelaisten ”vetäytymisestä”, mitä ensinnäkin ei tue edes nykytutkimustieto.

Toisekseen se antaa auttamattoman kuvan, että ainoastaan suomalaiset talonpoikaissuvut olisivat nauttineet Kruunun aikoinaan tunnustamaa ja edelleen voimassa olevaa oikeutta vesiin ja maihin, mikä puolestaan ei ole totta.

<https://areena.yle.fi/audio/1-50811082>

Tällainen yhtä mittaa jatkunut sortamis pohjainen rakenteellinen ja sosiaalinen tiedon manibulointi on saanut aikaan sen että osa alkuperäiskansalaisistakin on omaksunut tiedostamattaan identiteettinsä vaihtumisen puolikas/vajavais-identiteettiin, suvustaan ja kulttuuriperinnöstä elämisestä huolimatta.

Silti, uskomatonta kyllä tästä kaikesta huolimatta, Metsä- ja kalastajalappalaisuus jaksaa yhä pitää nöyränä kulttuurikansallista päätään pinnalla luontoa kunnioittaen ja nopeasti vaihtelevan politiikan ehtojen aallon harjalla tasapainoillen.

Matti Enbuske: Vanhan Lapin valtamoilla. Asutus ja maankäyttö historiallisen Kemin Lapin ja Enontekiön alueella 1500-luvulta 1900-luvun alkuun, SKS 2008

<https://jounikitti.fi/suomi/politiikka/keminlappielaa.html>

<https://www.metsalappalaiset.net/kirjoituksia>

https://www.google.com/url?sa=t&source=web&rct=j&url=https://arkisto.org/wp-content/uploads/2017/08/Statuksettomat_saamelaiset_Pakantumisia_saamelaisuuden_rajoilla_Dissertation.pdf&ved=2ahUKEwjO2MmQolbwAhXIIYsKHelqDoUQFjAEegQIBRAC&usq=AOvVaw2V2qL68eJ8 ioGnA3kn05V

<http://vasittuluuta.blogspot.fi/2013/09/juha-joona-2013-kuka-kuuluu.html>

<https://www.vaylakirjat.fi/product/heli-saarinen-sompion-saamelaiset/>

<https://www.aamulehti.fi/kotimaa/art-2000007498466.html>

<https://www.ulapland.fi/news/Tuore-tutkimus-poronhoitolain-soveltamisesta-%E2%80%93-eniten-ristiriitoja-syntyy-poromaarista/38013/df5f5aba-f950-4e3c-bb1a-1a294ada5786>

<https://www.koillissanomat.fi/lukijalta-juomasuon-ja-maaninkavaaran-uraanimio/437266>

<https://www.maaseuduntulevaisuus.fi/talous/artikkeli-1.1369326>

<https://www.hs.fi/kulttuuri/art-2000007924219.html>

<https://areena.yle.fi/audio/1-50811082>

Uusi näyttävä lappalaisryhmä

Tämä uudempi, maantieteellisesti pohjoisimmilla alueilla suurine porokarjoineen jutaava saamelainen tulokasryhmä (joka sopii monin tavoin Suomen alunperin syöttämään ideologiaan ja mielikuvaan) on kiertolainen, kulttuurillisesti ”näyttäytyvä” poronomadit (kielensä pohjoissaame), jotka määrällisesti suurimpana ryhmänä saamelaisissa pitävät nykyäänkin saamelaisuuden valtaa.

Alkuperästään johtuen he elävät nykyisinkin valtion hallinnoimilla, metsäsaamelaisille alunperin kuuluvilla kulttuurialueilla vuokralla!

Suomen valtionneuvoston asettaman saamelaisten valtuuskunnan 1973, sekä uudistetun 1995 perustuslain nojalla laaditun Saamelaiskäräjät-itsehallintoelimen 1996 perustamisesta lähtien, vallan on siis sen alusta alkaen käräjillä pitänyt Poronomadit, myös valtion suosiman suurporotalouden tukemana tähän päivään asti. Huomioitavaa on, että muita metsä- ja kalastajasaamelaisia, kielensä säilyttäneitä inarinsaamelaisia lukuun ottamatta, sinne ei ole sen perustuksesta alkaen edes kutsuttu/hyväksytty.

Asutushistoriaa koskevasta tutkimuksesta voidaan päätellä, että saamelaiskäräjien vaaliluetteloon merkityt ihmiset eivät ryhmänä polveudu Suomen pohjoisimman osan alkuperäisistä asuttajista. Päinvastoin suurin osa näistä saamelaisista on Norjasta ja Ruotsista 1800-luvun loppupuolelta muuttaneiden porolappalaisten jälkeläisiä, joilla ei lain mukaan ole omistuksia tai oikeuksia Suomessa muutoin kuin asutuslakien ja yleisen alamaisuuden kautta. Merkittäviä sukuja on muuttanut Suomeen vasta 1900-luvun alkuvuosikymmeninä.

Näin ovat todistaneet mm. Oikeusministeriön asettama selvitysmies Juhani Wirilander.

<http://www.suonttavaara.se/dokument/Juhani%20Wirilander.html>

Myöhemmin myös Oulun- ja Lapin yliopistojen tutkijaryhmät ovat todenneet, ettei ole näyttöä siitä että Lapinkylät, eli saamelaiset olisivat kollektiivisesti omistaneet alueensa. Matti Enbuske Vanhan Lapin valtamailla. Asutus ja maankäyttö historiallisen Kemin Lapin ja Enontekiön alueella 1500-luvulta 1900-luvun alkuun, SKS 2008.

Sen sijaan on näyttöä siitä, että yksittäisillä lappalaisperheillä ja –suvuilla on ollut omistajan hallintaan rinnastettava oikeus metsästyksen, kalastukseen ja poronhoitoon Lapinkylän alueella, joko yksin tai yhdessä muiden kanssa. Nämä omistusoikeuteen rinnastettavia etuuksia nauttivat perheet ja suvut eivät kuitenkaan pääsääntöisesti kuulu saamelaiskäräjien vaaliluetteloon, vaikka ovat säilyttäneet oman perinteisen kulttuurinsa yhtäläisesti saamenkielisten Nomadisukujen kanssa. Myös maanmittauslaitos on kiinnittänyt huomionsa henkilöiden oikeuksiin sidottuihin vanhojen tilojen asiakirjoihin.

<https://research.ulapland.fi/fi/publications/ikimuistoinen-oikeus-tutkimus-lapin-alkuper%C3%A4isist%C3%A4-maa-ja-vesioik>

<https://jounikitti.fi/suomi/maaoikeudet/mmllausunto.html>

Suomessa valtio ei ole tunnustanut alkuperäisyyttä metsälappalaisille vastoin laajaa tieteellistä näyttöä, vaikka heillä on oikeus maihinsa ja vesiinsä alueen alkuperäiskansana. Sen sijaan Suomi teki tulokaspainotteisesta ja kulttuurillisesti uudemmasta lappalaisryhmästä alkuperäiskansaa ”saamelaisina” ja ”kieliperusteella” jättämällä kuitenkin kielensä säilyttäneiltä Inarinsaamelaisilta elimellisen suojan pois.

Tänä päivänä on siis edelleen käynnissä pikemminkin erottelu edistämisen ja yhdenmukaisen kohtelun sijaan, ilman että tämän tasoisen toiminnan riskejä ja vaaroja on arvioitu. Suomen perustuslain asiaa koskeva säännös on tarkentamatta ja valtio ei ole hyväksynyt tieteellisen tutkimuksen tuloksia vastoin yleistä ihmisoikeusperiaatetta eikä Saamelaismääritelmään ole siten tehty tutkimuksen mukaisia korjauksia. Suomi rikkoo näin siis kansallisia että myös kansainvälisiä sopimuksia.

<https://www.ohchr.org/en/hrbodies/cerd/pages/cerdindex.aspx>

https://www.google.com/url?sa=t&source=web&rct=j&url=https://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/---ed_norm/---normes/documents/publication/wcms_118120.pdf&ved=2ahUKEwiauqyN_ZnwAhXhAhAIHSbiC0wQFjAAeqQIBRAC&usq=AOvVaw3qulDsACVpc5XmetF61IYM

https://m.facebook.com/story.php?story_fbid=3902090489837964&id=397801186933596

<https://m.youtube.com/watch?v=wXPTEQyShD8&t=1563s>

... ja ihan omanaan Kolttasaamelaiset

*Pienin saamelainen ryhmä Suomessa on **Kolttasaamelaiset**, jotka maantieteellisesti ja kulttuurisesti kuuluvat myös **Itäiseen** saamelaiseen ryhmään ja ovatkin asuneet sekä **inarin kalastaja- ja metsäsaamelaisten** kanssa **osin limittäisissä siida/sukuyhteisöissä**. Esim. Heidän kulttuurinen **lauluperinne** on pitkälti samanlaista **runomittaista ja lyyristä joikuperinne-tyyppiä** metsä- ja kalastaja -lappalaisten kanssa. Myös heidän kielessään on **samoja sanoja** kuin **Savukosken ja Kuolajärven keminsaamen murteissa**.*

*Toisen maailmansodan jälkeen **Paatsjoen, Petsamon ja suonikylän siidan** koltat **evakuoitiin Suomeen** ja muuttivat uusille **vakinaisille asuinalueille** mm. **Sevettijärvelle ja Nellimiin 1949-1952**. **Suonikylän** koltista tehtiin **aidompia** ja muiden kolttien **alueet otettiin siirtomaakäyttöön**. Valtio on antanut siis **valikoimilleen Kolttasaamelaisille** oman **kulttuurinsa** vaalimiseen tarvitsemansa **maankäytön edut ja oikeudet (kolttalaki)**. Heillä on käräjillä myös oma **elimellinen suoja (kolttien kyläkokous)**.*

***Talvi- ja jatko-sodissa** mm. **Kuolajärvi (nyk. Salla)** menetti myös suuren osan omista metsäsaamelaisista sukualueistaan, samaan aikaan toisen vähemmistöryhmä **"Karjalaisten"** kanssa (**Karjala**). Suomi toteutti kolttien adoptointi/evakuoinnissa tyyppillistä **"hajota ja hallitse"**-politiikkaa ottamalla siipiensä suojiin vain Suonikylän koltat vähäpuisilta alueilta, jättäen kuitenkin muut saman kansan ihmiset huomiotta ja oikeuksitta kolonisoiden kuitenkin heidän maat hyötykäyttöön. Kolttia myös sijoitettiin useaan eri paikkaan aivan kuin se teki myös metsäsaamelaissukujen kuin karjalaistenkin kohdalla, evakoiden heidät ripotellen eripuolille maata.*

Räikeä Alkuperäiskansallinen, ihmisoikeudellinen ja kulttuurispoliittinen ristiriita ja epäkohta on se, että Metsäsaamelaisilla tällaista elimellistä suojaa oikeuksilleen ei ole.

<https://www.kolttasaamelaiset.fi/kolttakulttuuri/kolttasaamelaisten-historia/>

<https://www.ohchr.org/en/hrbodies/cerd/pages/cerdindex.aspx>

Mutta Suomi on tasa-arvon maa!

***Valtio** rakennutti siis jo alkutekijöissään **lobatun Saamelaiskäräjämallin** ja antoi näennäisen alkuperäisnansallisen **valtikan maahanmuuttajille**, sillä nekin **Inarinsaamelaiset**, jotka täyttävät **Poronomadien ja kolttien laatiman keinotekoisien kieliperusteen** sekä **ryhmähyväksynnän kriteerit** saamelaisuuden statuksellisuuteen, kärsivät **syrjinnästä ja rakenteellisesta rasismista** jo edustuspaikkojen saamisessa.*

Käräjille valitaan nykyäänkin ihmisiä kielen perusteella **ilman sukuyhteyttä**, sinne pääsee **johtotehtäviin** myös **tuttavat ja puoliset**. Jos olet **käräjien johdon mukaan** kuitenkin **"väärää sukua"**, **et pääse edes kieliperusteella**. Päätöksissään ja teoissaan Saamelaiskäräjien johto **rikkoo jatkuvasti** tänäkin päivänä **kaikkia yhdenvertaisuutta** korostavia **kansallisia--ja kansainvälisiä sopimuksia**.

https://m.facebook.com/story.php?story_fbid=10208231851501826&id=1468726688

<https://www.aamulehti.fi/kotimaa/art-2000007498466.html>

<https://www.ohchr.org/en/hrbodies/cerd/pages/cerdindex.aspx>

Illuusio puree kun Helsingissä luullaan tietävän!

Suomen Valtio on vapaasti antanut kärjäsaamelaisten harjoittaa viimevuosikymmenet yhä voimistuneempaa statuksettomiin saamelaisiin kohdistuvaa julkista rakenteellista rasismia, toistuvaa disinformaatiota ja mediapropagandaa. Tällaisia esimerkkejä ovat mm. Faktalavvu julkaisu-alusta netissä, sosiaalinen media, erinäiset lehtiartikkelit, ajankohtaiset radio/tv-ohjelmat, Ylen lukuisat artikkelit (Yle sapmi), asenteelliset tietokirjat, kuten "vastatuuleen" ja dokumentit kuten "Olen saamelainen" ja viimeisimpänä "Hiljainen taistelumme." jota mm. Suomen yhdenvertaisvaltuutettu on sortunut suosittamaan.

Näissä kaikissa sanoma on sama; Kuinka suomalaiset sortaa ja kolonisoii Kärjäsaamelaisia ja metsälappalaiset ovat saamelaisiksi tekeytyneitä, maa- oikeuksia hamuavia suomalaisia ja kuinka suomen valtion on annettava Lapin maat yksinoikeudella käräjien haltuun.

<https://yle.fi/uutiset/3-8345982>

<https://faktalavvu.net/>

<https://m.facebook.com/faktalavvu/>

<https://suomenkuvalehti.fi/jutut/kotimaa/koko-lappi-on-mielikuvituksen-tuote-joka-on-luotu-matkailun-ehdoilla/>

https://yle.fi/uutiset/osasto/sapmi/emeritusprofessori_kaikki_saamenpuvuntapaiset_eivat_ole_saamelaisten_heim_ovaatteita/6699940

<https://areena.yle.fi/1-50165554>

https://m.facebook.com/story.php?story_fbid=3433307786774545&id=633285440110141

<https://areena.yle.fi/1-50688818>

<https://agricolaverkko.fi/review/yksi-nakemys-saamelaiskeskustelusta/>

<https://yle.fi/uutiset/3-10073800>

Keisarilla ei ole vaatteita!

Otsikko ei edes raflaa, vaan se on osa entisen Sappelas-lehden päätoimittajan ja pitkäaikaisen saamelaispoliitikon, Jouni Kitin osuvaa oivallusta Suomen saamelaispolitiikasta:

Saamelaisen propagandakoneiston luomaa utopiaa voi verrata **H-C Anderssonin satuun Keisarin uusista vaatteista**. Maa oli joutunut **hujarien käsiin ja suurelle yleisölle** esitettiin vuodesta toiseen huikeata **menestystarinaa**, mutta kuten olemme nähneet, **alastonta totuutta ei ole enää pystytty peittämään**.

Inarin- ja metsäsaamelaisten kulttuuria on yritetty suomalaistaa jos minkälaisin konstein, myös **nomadisaamelaisia ja heidän kulttuuriaan hyväksi käyttäen luomalla uhkakuvia**.

Saamelaiskäräjät on vähätelty Inarinsaamelaisten omaperäistä kulttuuria, omien sen perinneohteet ja eräät piirteet itselleen yleissaamelaisuudeksi sulatettuna ja **kyseenalaistaneet Inarin- ja metsäsaamelaisten olemassaolon ja oikeuden alkuperäiskansa-asemaan**.

Saamelaismääritelmän **ulkopuolelle jätettyjen lappalaisten ja alueella asuvien porosaamelaisten elämäntavat ja kulttuuriarvot eivät nykyään juuri poikkea toisistaan**, ja kaikkein vähiten siinä määrin, että se **tekisi toisesta saamelaisia ja toisista ei**. Molemmat väestöryhmät **harjoittavat rinnakkain vahvasti luonnonkäyttöön pohjautuvia elinkeinoja**. . Kts. J. Juhani Kortessalmi: *Poronhoidon synty ja kehitys Suomessa*, SKS 2008.

Nykyinen Saamelaiskäräjät muistuttaa **agressiivisuudellaan ja ylimielisyydellään Etelä-Afrikan apartheid-rotuerottelupolitiikkaa** ja on siten **ihmisoikeuksien yhdenvertaisuudesta piittaamaton**, mitä myös **nykyinen saamelais-alueen raja** kuvaa.

Alkuperäiskansojen kulttuurilla, kielellä ja kulttuuri-itsehallinnolla on toki tärkeä sijansa, mutta nykyinen **eristäytyminen ja vastakkain asettelu ei edistä kenenkään saamelaisen etuja**.

Pohjoisen Suomen vanhimman väestön sulkemista saamelaisuuden ulkopuolelle on perusteltu sillä, että lappalaiset aikoinaan perustaessaan tilan omille vero-maille luopuivat alkuperäisyydestään. Tosiasiassa tiloja perustamalla lapinkylien väestö pyrki turvaamaan oikeusasemansa;
<http://www.suontavaara.se/dokument/Juhani%20Wirilander.html>

<https://jounikitti.fi/suomi/maaoikeudet/mmlausunto.html>

Saamelaisrekisteri Suomessa pohjautuu saamelaisväestöstä tehtyihin kartoituksiin, joihin sisältyi runsaasti virhetekijöitä (kts. Erkki Nickul 1968: *Suomen saamelaiset vuonna 1962. Selostus Pohjoismaiden saamelaisneuvoston suorittamasta väestötutkimuksesta. Tilastotieteen pro gradu- tutkielma.*)

Tuolloin saamelaisista kerätyn luettelon pohjalta laadittiin nykyäänkin toiminnassa oleva saamelaiskäräjät, joka käytännössä toimii virallisen saamelaisuuden rekisterinä tänäkin päivänä. Poronomadit olivat etulyöntiasemassa suurimpana, mutta myös luonteeltaan näkyvimpanä ja kuuluvimpana sekä suurimpana edustuksellisuutena ryhmänä, joten heidän edustajansa pääsivät päättämään, ketä vaaliluetteloon otetaan ja kenet jätetään sen ulkopuolelle.

Tilanne ei kuitenkaan ole kansainvälisesti ainutlaatuinen: Mikä poikkeaa omasta taustasta ja kulttuurista, vieroksutaan ja itselle jää myös enemmän. Porosaamelaisten dominoivalla elimellä ei ole ollut eikä ole edelleenkaan halua, valmiutta, kykyä tai tarvetta identifioida tai tunnustaa vanhinta suomen alkuperäiskansaa.

Laila ei voida luoda yhtenäistä väestöryhmää, kun sellaista ei ole koskaan ollut. Suomen saamelaiset koostuvat keskenään erilaisista ryhmistä, mutta kaikki he ovat silti saamelaisia omine kulttuurisine ominaisuuksineen. Näin on myös Norjassa ja Ruotsissa.

Alkuperäiskansan eriarvoinen kohtelu ja syrjintä on luonut ulkopuolisille kuvan sisäisesti riitaisista saamelaisista. Sisäinen eripuraisuus on niellyt huomattavan määrän energiaa, synnyttänyt kielteisiä latauksia ja sulkenut rakentavan työn ulkopuolelle paljon kyvykkäitä voimia.

Ihanteena ei tule olla alkuperäiskansan eri ryhmien sulauttaminen yhteen muottiin, vaan sen eri alaryhmien rakentava yhteistyö, jossa erilaisuus on voimavara.

Lainsäädännön on luotava tälle puitteet!

kts. Erkki Nickul 1968: Suomen saamelaiset vuonna 1962. Selostus Pohjoismaiden saamelaisneuvoston suorittamasta väestötutkimuksesta. Tilastotieteen pro gradu- tutkielma.

Matti Enbuske: Vanhan Lapin valtamailla. Asutus ja maankäyttö historiallisen Kemin Lapin ja Enontekiön alueella 1500-luvulta 1900-luvun alkuun, SKS 2008. Kts. myös Juhani Wirilander

<https://jounikitti.fi/suomi/maaoikeudet/saamelaisrekisteri.html>

<https://oula.finna.fi/oamk/Record/oy.999465403906252?lng=en-gb>

<http://www.suonttavaara.se/dokument/Juhani%20Wirilander.html>

<https://jounikitti.fi/suomi/maaoikeudet/mmllausunto.html>

https://www.google.com/url?sa=t&source=web&rct=j&url=https://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/---ed_norm/---

[normes/documents/publication/wcms_118120.pdf&ved=2ahUKEwiauqyN_ZnwAhXhAhAIHSbiC0wQFjAAegQIBRAC&usq=AOvVaw3quIDsACVpc5XmetF61IYM](https://www.google.com/url?sa=t&source=web&rct=j&url=https://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/---ed_norm/---normes/documents/publication/wcms_118120.pdf&ved=2ahUKEwiauqyN_ZnwAhXhAhAIHSbiC0wQFjAAegQIBRAC&usq=AOvVaw3quIDsACVpc5XmetF61IYM)

<https://www.ohchr.org/en/hrbodies/cerd/pages/cerdindex.aspx>

Väärä järjestys!

Ironista on, että nykyään kielettömät metsäsaamelaiset täyttävät YK:n kansainvälisiä heimokansoja koskevan Ilo-169- sopimuksen kriteerit alkuperäiskansasta, erityisesti sen artikla 1:n kriteerit, mutta Suomen valtio ei ole tunnustanut Metsälappalaisia vielääkään alkuperäiskansaksi, vaikka teetti näistä ihmisistä tuoreen tutkimuksen Metsälappalainen kulttuuri ja sen edistäminen 2019, joka johtopäätöksineen osoittaa olemassaolon kulttuurisine ominaisuuksineen nykypäivässä.

Sen sijaan Suomi ei ole puuttunut käräjien alkuperäisiä syrjivään käräjämallin, vaan on yrittänyt ratifoida ilosopimusta ja muuttaa lakia nykyisen käräjien johdon kanssa, siinä toistuvasti onnistumatta. Suomen valtio on säilyttänyt saamelaiskäräjälaissa ns. "lappalaispykälän", johon käräjät on yrittänyt asettaa aiemmin keinokeinoista ns. Kieliperusteista takarajaa 1875, jotta alkuperäiset saamelaiset eivät pääsisi käräjille. Perustuslakivaliokunta kuitenkin poisti itse takarajan ja lappalaispykälä sai jäädä.

Tästä huolimatta esim. Savukosken, Sallan ja Kuusamon ikivanhojen metsä- ja kalastajasaamelaissukujen pääsy käräjien vaaliluetteloon yhä evätään, vaikka nykyinen saamelaisuuden raja ylempänä ei perustu minkäänlaiseen historialliseen tai maantieteelliseen totuuteen, vaan on käräjien johdon laatima veteen piirretty viiva. Vaikka KHO on jossain määrin muuttanut tulkintojaan saamelaisuuden määritelmästä esim. V. 2015, käräjät silti toistuvasti torjuvat alkuperäisten hakemuksia epäjohdonmukaisin perustein ryhmähyväksyntään vedoten.

Vuonna 2019 käräjien johdon puheenjohtaja laati yksityishenkilönä valitusviestin YK:lle Suomen valtion ja KHO:n päätöksistä, jossa väitti valtion loukanneen saamelaisten itsemääräämisoikeutta päästään luetteloon henkilöitä, jotka ei olisi saamelaisia. Kyseinen henkilö ei kuitenkaan toiminut saamelaisneuvoston yleiskokouksen suomen mandaatin päätöksellä tai luvalla, joten henkilö ei voinut puhua koko saamenkansan tai edes käräjien

vaalilautakunnan puolesta. Tästä johtuen YK perusti jo tuolloin päätöksensä suosituksistaan lausunnoissaan virheelliseen ja yksipuoliseen tietoon.

Ihmisten perusoikeuksista ja eduista oikeusvaltiossa ei voi käydä kauppaa, varsinkaan kun on kyse alkuperäiskansan syntymäoikeudesta. Sitä ei tulisi joutua edes anomaan tai todistelemaan, saatikka kieltää osallistumasta itseä koskeviin asioihin, vajentamalla ja kieltämällä alkuperäisten todellinen historia, kulttuuri, identiteetti ja oikeudet!

- Suomessa valtio ei ole hyväksynyt tieteellisen tutkimuksen tuloksia vastoin yleistä ihmisoikeusperiaatetta.
- Lappalaisten asutushistoria ja oikeudet ovat sekä valtiolta, että saamelaiskäräjiltä tunnustamatta.
- Saamelaismääritelmään ei ole tehty tutkimuksen mukaisia korjauksia vastoin yleissopimusta.
- Itse-identifikaatio eli jokaisen oikeus samaistua alkuperäiskansaan ja sen mukaiseen elämiseen on sivuutettu.

Jouni kitti: ”Ryhmäidentifikaatio ei ole ensisijainen menettely määriteltäessä yksilön asema yhteisön suhteen. YK:n rotusyrjinnän vastaisen yleissopimuksen pysyvän seurantakomitean CERD:in arvovaltaisen suosituksen n:o 8 mukaan ensisijainen peruste tällaista kysymystä ratkaistaessa on selkeästi ja yksiselitteisesti kyseisen yksilön itseidentifikaatio, jota kukaan muu ei voi määrittellä, sillä kukaan ei voi yleisesti määrittää toisen identiteettiä.

Epäselvyyden välttämiseksi lainaan tähän CERD:in suosituksen sanasta sanaan: *General Recommendation No. 08: Identification with a particular racial or ethnic group (Art.1, par.1 & 4) : . 08/22/1990. Gen. Rec. No. 08. (General Comments) Convention Abbreviation: CERD General Recommendation VIII Identification with a particular racial or ethnic group (Art.1, par.1 & 4) (Thirty-eighth session, 1990) The Committee on the Elimination of Racial Discrimination, Having considered reports from States parties concerning information about the ways in which individuals are identified as being members of a particular racial or ethnic groups or groups, Is of the opinion that such identification shall, if no justification exists to the contrary, be based upon self-identification by the individual concerned.*

Sekä saamelaiskäräjät että sen vaalilautakunta ovat uuden ajan luomus, eivätkä ne miltään osin ole perinteisiä saamelaisia instituutioita tai tällaisten instituutioiden perinteiden jatkajia tai kantajia. Niiltä puuttuu kokonaan oikeudellinen riippumattomuus asian vaatimalla tavalla, jos niille ylipäänsä voidaan antaa tällaista valtaa. Näin ollen niiden toimesta tapahtuva ryhmäidentifikaatio ei miltään osin edusta sellaista perinteistä ryhmäidentifikaatiota, jota tarkoitetaan YK:n alkuperäiskansojen julistuksen artiklassa 9:

"Indigenous peoples and individuals have the right to belong to an indigenous community or nation, in accordance with the traditions and customs of the community or nation concerned. No discrimination of any kind may arise from the exercise of such a right."

Kansainvälisen oikeuden säädöshierarkiassa YK:n alkuperäiskansojen julistus ei voi syrjäyttää YK:n rotusorron vastaisen yleissopimuksen määräystä eikä sen pysyvän seurantakomitean CERD:in suositusta. Sivumennen kannattaa myös huomata, että julistuksen artikla 9. säätelee kahta asiaa, toisaalta alkuperäiskansan kuulumista laajempaan alkuperäiskansan muodostelmaan (nation) ja toisaalta yksilön kuulumista yhteisöön tai paikallisyhteisöön (community). Vaikka ensin mainitullakin asialla olisi sovellusalueita Suomessa, puhumme tässä nyt jälkimmäisestä. ”

Suomessa valtion valmistelu on ollut liian poliittista eikä asutushistoriaa ole huomioitu tarpeeksi, vaikka asiaan liittyvää tietoa on tutkittu pätevin tuloksin eniten Suomessa kaikista pohjoismaista. Näitä tutkimuksia voidaan pitää kiistattomina niiden toistumisen ja kattavuuden kautta.

Mitään oikeuksia ei voida palauttaa muille kuin niihin asiakirjojen perusteella oikeutetuille, olivatpa he sitten lappalaisia tai saamelaisrekisteriin merkittyjä lappalaisia. Saamelaiskäräjien luoma käsitys siitä, että ilosopimus toisi maahan muuttaneelle väestölle tai heidän jälkeläisilleen oikeuksia maahan, on täten harhainen ja täysin epärealistinen. Mikäli omistusoikeudessa on erimielisyyttä, se voidaan ratkaista tuomioistuimessa milloin tahansa.

Huomioon on otettava siis kaikki ne kohdat mitä mm. Tutkija Matti Enbuske, Hiltunen ja selvitysmies Wirilander ja näihin perustuen Juha Joonan tutkimus on tuoneet esille Suomessa sijainneiden historiallisten lapinkylien oikeuksista ja niihin liittyvistä selvityspapereista. Sen lisäksi on myös otettava huomioon tietenkin perustuslaki ja Suomea sitovat kansainväliset sopimukset esim. Euroopan neuvoston ihmisoikeussopimus.

Norjassa ja Suomessa samaa on se, että ei ole yleisiä palautettavia kollektiivisia oikeuksia, lukuun ottamatta edellä mainittuja ihmiskohtaisia asiakirjoihin perustuvia omistajan hallintaan rinnastettavia oikeuksia. Valtio ei voi näitä oikeuksia muuttaa tai näyttää kalastus- ja poronhoito-oikeuttaan.

Mm. Alkuperäisten pienimääräinen poronhoito ekokulttuurineen tulisi elvyttää ja ottaa huomioon sen moninainen luonnon käyttö ilmastonmuutokseen varautumisen kannalta. Nykyisen suurporonhoitomallin laiturien kuluminen on ollut ongelma pitkään Suomessa ja jo aikaisemmin esimerkiksi Norjassa.

Ilo-sopimuksen ratifiointin osalta tulisi laatia perusteellinen ja puolueeton arvio sen vaikutuksista nykyiseen oikeus tilaan ja mitä oikeuksia missä ja kuinka laajoja pääsääntöisesti Norjasta ja Ruotsista muuttaneilla saamelaisilla voi Suomessa olla.

Luonnollisesti myös nykyhetken tilanne on arvioitava saamelaisten ja alueella asuvan muun väestön maanomistuksen ja asumisolosuhteiden kannalta. Näitä arvioita edellyttää Suomen perustuslaki, sekä raja- ja rauhansopimukset, eikä ilman niitä voi edetä uskottavasti Ilo-sopimuksen ratifiointissa. Ratifiointi ei voi onnistua pelkillä poliittisilla periaatepäätöksillä.

Ratifiointissa tulee noudattaa seuraavia periaatteita;

- 1. Ihmisoikeusasioissa mikään muu perustelu ei ole pätevä kuin tutkimustieto, jota Suomen osalta löytyy kattavasti.*
- 2. Mitään kansallista historiaa ei voida kirjoittaa tai tulkita uusiksi yleissopimuksen takia.*
- 3. Yleissopimuksen perusteella ei voida luoda uusia oikeuksia tai voida antaa alkuperäiskansalle sen nojalla. Suomen Valtion on ennen ratifiointia tunnustettava lappalaisten alkuperäisyys. Tämä tarkoittaa sitä, että lappalaisille on vahvistettava alkuperäiskansan asema ja edellytykset, heidän oikeutensa on tunnustettava ja Valtion on selvitettävä, millä säädöksillä se on ottanut heiltä heidän oikeutensa historian kulussa.*

Näin lappalaisista tulee osa ratifiointia ja sen sitovuutta. Alkuperäisyyden tunnustamista tukee korkeimman oikeuden tuorein oikeuskäytäntö.

Ilosopimuksen ratifiointi on mahdollista vasta sitten kun Valtio on tunnustanut ja selvittänyt koko alkuperäisyyden tutkimuksella, toimii tutkimustiedon mukaan, eikä riistä kenenkään oikeuksia joillekin, sekä nojaa väestöryhmien olosuhteita koskevaan analyysiin. Tällainen puuttuu edelleen Suomesta! Yksi tällainen olisi YK:n alla toimiva järjestö Unesco.

<http://vasittuluuta.blogspot.fi/2013/09/juha-joona-2013-kuka-kuuluu.html>

<http://www.suonttavaara.se/dokument/Juhani%20Wirilander.html>

<https://jounikitti.fi/suomi/maaoikeudet/mmlausunto.html>

https://www.google.com/url?sa=t&source=web&rct=j&url=https://arkisto.org/wp-content/uploads/2017/08/Statuksettomat_saamelaiset_Pakantumisia_saamelaisuuden_rajoilla_Dissertation.pdf&ved=2ahUKEwjO2MmQolbwAhXIIysKHelqDoUQFjAEegQIBRAC&usg=AOvVaw2V2qL68eJ8_ioGnA3kn05V

<https://www.ohchr.org/en/hrbodies/cerd/pages/cerdindex.aspx>

<https://whc.unesco.org/en/>

Ilman totuutta ei tule sovintoa!

Nyt Suomen valtio on kuitenkin käynnistänyt totuus- ja sovintokomission saamelaiskäräjien aloitteesta, jonka malli on lainattu Kanadan alkuperäiskansojen asuntola-aikojen vastaavasta totuuskomissio-mallista. Pääministeri Juha Sipilän valtiosihteeri Paula Lehtomäki kertoi vuoden 2017 Yle uutisissa kuinka *"Sovintokomitea perustetaan yhteistyössä saamelaisten, lappalaisten ja lappilaisten kanssa"* ja kuinka *"Pyrimme löytämään välineitä myös saamelaisten, lappalaisten ja lappilaisten välisten suhteiden parantamiseksi"*

https://yle.fi/uutiset/https%3A%2F%2Fyle.fi%2Fuutiset%2F3-9893778%3Futm_source%3Dmobile-share%26utm_medium%3Dsocial

Tämä aloittanut komissio ei vain tule palvelemaan Suomen historian alkuperäiskansan vaiheiden kipukohtia, sillä ne alkavat suurimmaksi osaksi jo ennen suomen kansallisvaltiota 1600-luvulta Ruotsin vallan ajoilta.. Asuntola aikojen malli palvelee korkeintaan pääasiassa joidenkin Nomadien kokemuksia 1950-luvulta.

Saamelaiskäräjien uskottavuutta nykyisellään vie myös sen asettamat komissaarivalinnat. Käräjille ei ole esim. kelvannut saamen kansan runsailla äänimäärillä siunattu ja myös valtion ehdottama Juha Joona, joka on mm. Lapin historian maa-oikeuksista väitellyt ja palkittu tutkija. Sen sijaan käräjien johto valitsi sovintokomiteaan mm. Käräjien epädemokraattisen mallin ja kieliperustetarajan luoneen Heikki J. Hyvärisen.

Kolttien kyläkokous taas sai valita itse oman edustajansa, Inarinsaamelaiset ei. Lisäksi saamelaiskäräjät kelpuutti valtionpuolelta pappi Kari Mäkisen sovintokomissaariksi. Huomioitavaa on, että samainen pappi pyysi kirkon tekoja anteeksi nomadisaamelaisilta, vaikka kyseiset saamelaiset esi-isineen eivät olleet sortamisen aikoina edes muuttaneet suomen kamaralle. Komission on määrä olla työssään itsenäinen ja riippumaton.

Komission onnistuminen työssään on siis jo arvatenkin ennalta tuhoon tuomittu, mutta sen tarkoituksellinen tavoite tuntuukin olevan vain edellä mainittu alkuperäisten maa-oikeuksien ryövääminen lakia soveltamalla.

Huomioitavaa on, että parhaillaan meneillään oleva riippumaton ja epädemokraattinen pienen sisäpiirin suppea ja suljettu kabinettityö muistuttaa muutamaa vuotta aikaisempaa saamelaiskäräjien ja oikeusministeriön (Käräjien puheenjohtajan (RKP) ja samaisen oikeusministerin (RKP)) hankeyritystä saada paikallisten oikeudet hallintaansa muuttamalla lakia metsähallituksen kautta kuntakohtaisten neuvostojen arvioitaviksi ja valvomiksi.

Samaa tällaisissa toimintatavoissa on myös se, ettei ole arvioitu yhteyttä todellisuuteen tai sen seurauksia. Näissä myös oikeusideologinen lähtökohta maiden omistusoikeuteen on räikeässä ristiriidassa.

Huomioitavaa on myös se, että oikeushistoria käsitteli aiemmin lappalaisten historiaa, ei saamelaisten oikeuksia. Entistäkin ahtaammalla saamelaismääritelmällä on pyritty jättämään osa alueen kantaväestöstä, metsä- ja kalastajalappalaiset ilman alkuperäiskansa-statusta.

Kaikki edellä mainittu osoittaa että sekä Inarin, mutta suurimpana statuksettomien Metsäsaamelaisten hylkääminen tähän päivään asti, on niittänyt käsittämätöntä ja mittaamattoman laajuista tuhoa; Maa- ja metsätaloudellisia maankäytön hallinnan uhkia, mm. Kaivos-, vesi- ja metsä-teollisuushankeita myöten, vuosisatoja kestävää henkistä ja fyysistä, kulttuurillista ja kansallista ihmisarvon alistamista, hyväksikäyttöä, vieroksumista ja hylkäämistä, siitä koitunutta häpeää, mielenterveysongelmia, trauman kätkentää ja uskomatonta kyllä tämä kaikki on edelleen alati auki oleva vuotava haava nykypäivän Suomessa.

Totuus on koruton ja karu: Suomi on tehnyt maahanmuuttajista alkuperäiskansaansa, samalla sivuuttaen ja hyläten ainoan oikean ja vanhimman alkuperäiskansansa.

Tämä vanhin alkuperäiskansa ei ole kelvannut Suomelle tai edes omille verisukulaisilleen aitona omana itsenään. Totuus kuitenkin on, että tämän on aikaan saanut ja mahdollistanut Valtiot ja kirkko, jolla saamelaiskäräjät ratsastaa ja jonka sortovaltaa Suomen valtio edelleen tukee, mahdollistaa ja vielä kosiskelee.

On loukkaavaa ja traumaattista, että Valtio silloin tällöin luo toivoa tunkemalla ainoastaan laastaria valtoimenaan vuotavaan syvään avohaavaan, pitääkseen näin vanhimman alkuperäiskansansa hiljaisena ja uskoen sen riittävän.

Tapahtumat ovat saaneet aikaan ylisukupolvisten traumojen vaikenemisen kulttuurin, jossa kokonaiset perhekunnat ovat joutuneet kieltämään itseltään saamelaisuuden häpeätaakan leima otsassaan, mikä osaltaan myös ruokkii sukulaiskansojen hyljeksivää käytöstä tätä viatonta vanhaa kansaa kohtaan. Se ei ole kenenkään etu ja siihen on tultava kaikkien kannalta muutos!

Me Metsä- ja Kalastaja-saamelaiset Suomessa emme ole vielä kuolleet sukupuuttoon lukuisista yrityksistä huolimatta ja me vaadimme tasavertaista alkuperäiskansa-statusta elimellisine suojineen, korvauksineen ja kulttuurisine oikeuksineen!

Mitä siis Suomen ”oikeusvaltio”, Ruotsin Kruunua, Kirkkoa ja YK:ta myöten meinaa asialle tehdä? Vai olisiko syytä lähteä tämän osallisuusasian kanssa EU:n Rotusyrjinnän tuomioistuimeen? ...Siis vain oikeutetun alkuperäiskansastatuksen saamiseksi.

Allekirjoitukset:

Oikeusministeri Anna-Maija Henriksson

TOTUUS- JA SOVINTOKOMISSIO

Me Keminkylän- ja Sompion Lapinkylien metsäsaamelaiset olemme huolissamme ja hämillämme koska metsäsaamelaisten edustajaa ei ole kutsuttu totuus- ja sovintokomission työryhmään.

Historioitsijat yli rajojen webinaarissa 22.3.21 tohtori Rauna Kuokkanen painotti voimakkaasti, että komission työn lähtökohtana on oltava saamelaisten historian tarkka selvittäminen suhteessa Suomen valtioon. Historian tutkimuksen tulee koskea myös metsäsaamelaisia, jotka ovat asuttaneet Suomen valtion aluetta jo ennen valtion syntymistä ja meidän historiasta on paljon tutkimusaineistoa. Metsäsaamelaisia on edelleen harjoittaan perinteisiä elinkeinoja, mm. Kemini-Sompion paliskunnan alueella.

Edellytämme, että myös metsäsaamelaisten edustaja kutsutaan mukaan totuus- ja sovintokomission työhön. Kutsun puuttuminen loukkaa metsäsaamelaisten tasavertaisia oikeuksia ja haluamme vastauksen siihen, miksi niin on menetelty.

”Muodostamalla yhteisen käsityksen historiallisesta ja nykyisestä syrjinnästä, mukaan lukien sulauttamispolitiikka, sekä oikeuksien loukkauksista, komissio luo pohjan sovinnon rakentamiselle saamelaisten ja valtion välillä, rakenteelliselle muutokselle sekä luottamukseen perustuvalla vuorovaikutuksella, joka tukee saamelaisten mahdollisuuksia ylläpitää ja kehittää omaa kieltään ja kulttuuriaan, sisältäen perinteiset elinkeinot – joiden ytimessä on yhteys maahan ja veteen.” (3.3 Tavoite 31.10.2019 19-724 Saamelaisten totuus- ja sovintokomission asettaminen, Valtioneuvosto)

Vaadimme myös selvitystä edellä mainitun viittauksen sisällön mukaan, syrjiikö Suomen valtio ja saamelaiskäräjät metsäsaamelaisia, jättämällä meidät ulkopuolelle keskeisistä meitä koskevasta asioista: syrjintä, sulauttamispolitiikka, oikeuksien loukkaukset, oikeus harjoittaa omaa kulttuuriaan ja perinteisiä elinkeinoja, joiden ytimessä on yhteys maahan ja veteen.

Savukoskella 27.4.2021

Ritva Hannuniemi-Pulskala/ jäsenyys seuraavissa yhdistyksissä

Keminkylän- ja Sompion Lapinkylä yhdistys ry

Metsä-, kalastaja- ja tunturisaamelaiset ry

Mettälappalaispäivät ry

Filtri Heli Saarinen

Jouni Kitti:

Termi lappalainen ja saamelainen historian tutkimuksessa!

Tutustuttuani viime vuosien aikana Lappiin historiaa koskeviin tieteellisiin julkaisuihin, olen pannut merkille, että aikaisemmin julkaisuissa esiintyneen termin lappalainen on 1970-luvulta lähtien pyritty korvaamaan termillä "saamelainen". Nykyinen historian kirjoitus yleistää termit "finni", "lappalainen" ja "saamelainen" toistensa synonyymeiksi. Tämä on myös saamelaiskäräjien innokkaasti markkinoima näkemys. Mielestäni asia ei ole lainkaan näin yksiselitteinen, varsinkin kun se sivuaa saamelaispolitiikkaa ja maa- ja oikeuskysymyksiä. Uusimmassa historian kirjoituksessa todetaan, että suomalaiset eivät ole lappalaisista vanhastaan käyttäneet termiä "saamelainen". Saamelainen termin käyttö osoittaa senkin, etteivät vanhat kansanrunotkaan tunne käsitettä. Saamelaiset ovat olleet suomalaisille kautta historian lappalaisia viime vuosikymmeniin asti, aivan kuin prof. Vahtola osoittaa (siv. 21).

Toinen erittäin ennakoasenteita osoittava tulkinta liittyy "finni" nimen käyttöön. Johtavat tutkijat professorit tekevät finnistä ja lappalaisista synonyymejä, mikä asia ei ole välttämättä historiallisten tosiasioiden kanssa yhteneväinen, koska Länsimeren finnit (Jäämeren finnit) kielsivät 1589 käyttämästä itsestään lappalaisnimitystä, vaan he halusivat kutsua itseään länsimeren suomalaisiksi eli finneiksi. He perustelivat tätä sillä, että heistä ei voida löytää mitään lappalaista eivätkä he liity heihin mitenkään. Muutamia historioitsijia kuten Vahtola ja Julku käyttävät mielellään finni sanasta käännettä lappalainen, vaikka alkuperäisessä kirjoituksessa puhutaan nimenomaisesti finneistä. Egilsin saagan kääntänyt tutkija kääntää aivan oikein finni sanan suomalaiseksi, eikä lappalaiseksi kuten prof. Vahtola ja Julku tekevät.

Nyt voidaankin kysyä aiheellisesti, pyrkiikö historian tutkimuksen korkein johto muokkaamaan yleistä mielipidettä oikeushistoriaan perustumattomille maa- ja oikeusvaateille myötämielisiksi. Prof. Vahtola on itse todennut, että suurporonhoito siirtyi lännestä Enontekiön kautta kohti pohjoista 1600-luvun puolivälin tietämillä. Näille alueille minne suurporonhoito levittäytyi, asui ennestään historiallisiin lapinkyliin kuuluvaa kantaväestöä, jotka tuohon aikaan puhuivat lapin kieltä (=saamenkieltä). Joten näiden arvon professorien tulkinnoista saattaa seurata, että alkuperäisintä lapinkylistä polveutuvaa väestöä koskeva tärkeä historiallinen fakta jää Lapin historiaa kirjoitettaessa käsittelemättä.

Kun 1600-luvulta aina 1940-luvulle asti tieteellisessä kirjallisuudessa on käytetty termiä lappalainen, niin sen korvaaminen termillä saamelainen vääristää historiaa tehden alkuperäisille lapinkylien osakkaille vääryyttä. Termi "saamelainen" on tullut varsin myöhään lainsäädäntöön (1973). Saamelaismääritelmän takaraja vuosiluku 1875 on selvä esimerkki tästä. KHO:n tulkinnan mukaan se johtamassa myös etniseen puhdistukseen. Pidän tällaista termikikkailua alkuperäisten lapinkylien oikeuden omistajien tietoisena syrjimisestä ja vaadinkin käsitteiden täsmäntämistä todellisen oikeushistorian mukaisena.

Tällaisen historiantutkimuksen sisäistä ristiriitaa voi myös havainnollista tarkastelemalla sellaisen tutkijan tilannetta, jonka tutkimuskohteena on juuri tuo äsken mainitun saamelais-termi, jossa vuosiluvun 1875 perusteella yritettiin entisten lapinkylien alueelle muodostaa uusi omistajaryhmä, pääasiassa Norjasta ja Ruotsista Suomeen muuttaneiden porolappalaisten jälkeläiset. Tutkijasta saattaa olla moraalitonta jättää tuomitsematta tuon etnisen puhdistuksen seuraukset. Ehkä hän on

valinnut tutkimustehtävänsäkin juuri sen vuoksi. Se saa hänet kuitenkin helposti unohtamaan vaatimuksen tehdä oikeutta tutkimuskohteen molemmille osapuolille eli tässä tapauksessa etnisestä puhdistuksesta kärsimään joutuneiden osalta myös sen toteuttajille.

Saamelaiset ja suomalaiset asuvat Lapissa samoilla alueilla ja harjoittavat samoja elinkeinoja. Korkein hallinto-oikeus on todennut määritellessään saamelaisväestön, että niillä saamelaisilla jotka hyväksyttiin saamelaisrekisteriin ja niillä lappalaisilla, jotka kielimääritelmän mukaan rajattiin saamelaisuuden ulkopuolelle, on yhteisiä esi-isiä (antopäivä 22.9.1999 taltio 3181 yleisratkaisu).

Nykyiset kielellisellä perusteilla määritellyt saamelaiset ovat siis lappalaisten jälkeläisiä. Osa näistä on saattanut kadottaa saamenkielen äidinkielenään jo niin kauan sitten, että heitä ei nykyisen määritelmän mukaan enää pidetä saamelaisina. Sodankylän, Enontekiön, Inarin ja Utsjoen alueelle porosaamelaiset tulivat pääsääntöisesti 1800-luvulla Norjan puolelta tuoden myös kielen tulessaan johtuen Norjan erilaisesta kielipolitiikasta.

Alue mihin ulkomailta Suomeen muuttaneet porolappalaiset asettuivat asumaan, oli ennestään lappalaisten asuttamaa aluetta. Juuri nämä vanhimpaan Lapin asutukseen kuuluvat ihmiset rajattiin saamelaismääritelmään perustuvan kieliperusteen nojalla saamelaisuuden ulkopuolelle. Joten alueella ei ole ollut ennestään nykyisen saamelaismääritelmän tarkoittamaa saamelaisväestöä muualla kuin Pohjois-Inarissa ja Utsjoella. Saamelaiselinkeinoista puhuttaessa on todettava, että näitä elinkeinoja harjoittavat alueella paitsi saamelaiset myös muut alueen asukkaat.

Maa- ja metsätalousministeriön lausunnossa 12.12.1989 työministeriölle todetaan: "saamelaisia ei voida pitää sellaisena kansana, jonka varsinaiset kulttuuriset ja taloudelliset olot erottavat sen selvästi maan muista väestöryhmistä. Myöskään heitä ei voida pitää sellaisina alkuperäisasukkaina, jotka ovat säilyttäneet kokonaan tai osittain omat sosiaaliset, taloudelliset ja kulttuuriset instituutionsa. Saamelaiset erottuvat muista suomalaisista lähinnä ainoastaan kieltensä puolesta."

Suomen osalta maa- ja metsätalouden "palauttaminen saamelaisille" saamelaiskäräjien ehdottamalla tavalla sulkisi ulkopuolelle sen väestön, joka aluetta asuttanut ikimuistoisista ajoista lähtien. Alueellaan saamelaisilla on enemmistö vain Utsjoen kunnassa, Inarin, Enontekiön ja Sodankylän kunnissa suomalaisilla on selvä enemmistö. Saamelaisalueen kunnissa asuva suomalaisväestössä on kuitenkin runsaasti samaa väestöä, mistä KHO on todennut ratkaisuisaan saamelaismääritelmästä. Saamelais ja suomalaisväestö on aikojen kuluessa myös sekoittunut keskenään niin paljon keskenään, ettei myöskään rodullisia eroja ei ole.

Siten ei voida puhua muusta väestöstä erillään elävästä saamelaisväestöstä. Saamelaiset ja enemmistöväestö harjoittavat saamelaisten kotiseutualueella samanlaisia elinkeinoja samanlaisin menetelmin samanlaisista oikeudellisista lähtökohdista käsin. Myös oikeus maanomistuksen tai maankäyttöön määräytyy samojen periaatteiden mukaisesti. Edellä oleviin perusteluihin viitaten ei voida puhua sellaisesta erillisestä saamelaisväestöstä, jolle olisi kansainvälisen heimo -ja alkuperäiskansasopimuksen perusteella annettava muut poissulkevia oikeuksia maahan, veteen ja elinkeinoihin.

Oikeuden tekeminen ei edellytä etnisen puhdistuksen moraalien hyväksymistä, mutta kylläkin heidän moraalisensa selvittämistä. Ellei tutkija tässä tapauksessa tee selkoa johtavien saamelaispolitiikkojen omista etniseen puhdistuksen toteuttamiseen liittyvistä moraalikäsitteistä, hänellä ei ole oikeutta tuomita heitä moraalisesti. Historiantutkijan on tavallaan kyettävä toimimaan samanaikaisesti sekä syyttäjän, että puolustusasianajajana. Historiantutkijan on ajoissa tunnistettava tällaiset ristiriidat.

Helsingissä 26 päivänä toukokuuta 2021

Jouni Kitti

Saamenkielisen Sappelas-lehden päätoimittaja vv. 1980-1999